

PÕLLUMAJANDUSE JA MAAELU ARENGU NÕUKOGU

PROTOKOLL

Tallinn

6. juuni 2007 nr 4

Algus kell 10.00, lõpp kell 14.40

Juhatas: Helir-Valdor Seeder

Protokollis Marit Järvamägi

Võtsid osa: Urmas Ingver, Jaan Kallas, Toomas Kevvai, Kalev Kreegipuu, Aavo Mölder, Ants Noot, Kaul Nurm, Andres Oopkaup, Kalle Reiter, Ivar Sikk, Juhan Särgava, Ants Varblane

Puudusid: Aado Keskaik, Maret Merisaar, Jüri Ott, Ly Rand, Margus Timmo, Vahur Vingissaar

Kutsutud: Rein Aidma, Riigikogu maaelukomisjon; Marko Gorban, maaelu arengu osakonna juhataja asetäitja asendaja; Liina Jürgenson, loomakasvatussaaduste büroo juhataja; Olav Kreen, EPKK; Erkki Miller, taimekasvatussaaduste büroo juhataja; Katrin Noorkõiv, PRIA; Henno Nurmsalu, maaelu arengu osakonna juhataja kt; Alar Oppar, ministri nõunik; Margus Palu, avalike suhete osakonna koosseisuväline teenistuja; Kadri Rand, taimekasvatussaaduste büroo peaspetsialist; Ruve Šank, välissuhete ja arenduse aseksantsler; Mai Talvik, põllumajandusturu korraldamise osakonna juhataja; Agne Tammistu, loomakasvatussaaduste büroo peaspetsialist; Siim Tiidemann, välissuhete ja eurokoordinatsiooni osakonna juhataja asetäitja; Ahto Tilk, loomakasvatussaaduste büroo peaspetsialist

Päevakord:

1. Piim, liha, kanamunadesektor, teraviljasektor
2. Riigiabi
3. Otsetoetused

Minister tutvustas nõupidamise päevakorda, tänaseks teemaks on ÜPP tulevik. Minister ütles, et väga oluliseks on Eesti positsiooni väljakujundamine koostöös sektoriga. Kuigi räägime aastatest 2013 ja edasi, siis otsuseid hakatakse langetama juba 2009-2010 ja on väga oluline, et Eesti oleks oma positsioonides selge ning leiaks oma tegevuses liitlasi ka teiste EL liikmesriikide hulgas. Vabariigi Valitsusel on plaanis arutada EL poliitikat, mille üheks osaks on ka põllumajandus, juba sellel suvel valitsuskabinetis. Päevakord kinnitati.

Põllumajandus- ja kaubanduspoliitika aseksantsler Andres Oopkaup ütles, et kuu aega tagasi toimunud PMANis tutvustasid ministeeriumi ametnikud omapoolset nägemust või visiooni, mis lähiajal juhtuma hakkab. Volinik on väga selgelt välja öelnud, et tervisekontroll viiakse läbi 2008. aastal, senist 2003. a reformi tulemust üritatakse hinnata ja peale tervisekontrolli tuleb ka vahearuanne, mis annab ülevaate sellele esimesele poolele eelarveperioodist, mille raames senise praktika kohaselt on paljudel juhtudel tehtud päris tähtsaid otsuseid. Näitena võib tuua 2003. a Luksemburgi ministrite nõukogu otsust, kus oli tegu vahearuande perioodiga, mille raames tehti väga olulisi põllumajanduspoliitilisi muudatusi EL-s. Selles kontekstis püüame ministeeriumis valmis olla selleks, et need arutelud tulevad ja võivad minna küllaltki detailseks. Tänapäevaste küsimuste vorm on üle võetud Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu töökorraldusest ehk seal esitatakse liikmesriikide esindajatele pidevalt samasugusel moel erinevaid küsimusi, mis puudutavad valdkonna poliitika formuleerimist. Meie eesmärk oleks täna ükshaaval neid küsimusi koos läbi käia ja iga PMAN liige üritaks vastata nendele küsimustele, kus suunas minna. Millal see poliitika rakendub, on raske öelda, aga varem või hiljem Eesti käest nende küsimuste osas tahetakse seisukohti. Kui meil oleks suur poliitiline soov põllumajanduspoliitikas millegi muutmiseks, siis 2007. a lõpus oleks see aeg, kui me korraldaksime põllumajandusministri ja voliniku kohtumise, kus minister saaks esitada Eestipoolsed soovid, mida näiteks tervisekontrolli raames peaks või tuleks ilmtingimata käsitleda.

1. Piim, liha, kanamunadesektor, teraviljasektor

Küsimused, ettepanekud ja kommentaarid

1.1. Urmas Ingver ütles, et piima osas on Eestil olnud varasem üldine positsioon, et kvoot tuleks kaotada, siis nüüd mõeldes investeringumeetmele ja lähtuda sellest, et oleme üldises konkurentsisis, siis arvan, et piimakvoodiga peaks jätkama. Muidu kui hakata arvutama, tuleks lätlase piim 25-30 senti odavam kui Eesti piim ja see võib välja suretada Eesti piimatööstused. Piima toodame ainukese produktina rohkem ja poole võrra tuleb eksportida, kui või sekkumiskokkuostud vähenevad, siis annaks kvoot teatud stabiilsuse. Kui võtame kohustused 25 aastaks ja mõtleme loomade heaolu ning efektiivsuse peale ja hakkame uusi lautu ehitama, siis igal juhul annaks kvoot kindlustunde. Kuigi sealihahind on Eestis netoimportijad ja me ei ole seda kunagi rakendanud, siis teisalt koosneb siga 80% teravilja hinnast, mis annab kõikidele teistele riikidele konkurentsieelise. Selleks, et saaksime oma siga süüa, võiks Euroopas ikkagi olla interventsioonihind ka seal. A. Oopkaup küsis, kas Ingver mõtles teravilja interventsioonihinda, millele Ingver vastas, et mõtles et ka seal. Kui Euroopas on teraviljal väga hea saak, nt 5% suurem kui on vajadus, siis kuna toetuste osatähtsus on seal nii suur, siis teraviljahind kukub niipalju, et see muudab konkurentsivõimetuks Eesti sealihakasvatatavad, kuna Euroopast tuleb odavat sealihahinda sisse. Kui Euroopas oleks sealihahind kokkuostuhind, siis ta ostetakse sektorist vähemalt kokku ja Eesti saaks enam-vähem normaalse hinnaga siga realiseerida. Mina pooldan meetmete jätkamist niikaua kui võimalik, kuna küsimus on eelkõige konkurentsivõimes, me ei tea tegelikult, kuidas siseriiklikud toetused teistes riikides alles jäävad, mõtlema peaksime ka oma töötleva tööstuse peale. Kanaliha kohta oskan vähe öelda, meil ei ole vist kunagi erakorralist meetet kasutatud. A. Oopkaup ütles, et kui vaadata meetmete lõikes, siis on sekkumiskokkuost, eraladustamine, kasutustoetus jne igal ühel mingi oma pisikene mõju, sellest loetakse sekkumiskokkuostu kõige suuremaks administratiivseks sekkumiseks, teised meetmed selles kontekstis on väiksema sekkumisastmega, ja küsis, kas seal peaks vahet tegema. Urmas Ingver vastas, et Eestis on kõige rohkem sekkumiskokkuostuga seotud piimandusektor, teravilja puhul on palju nõudeid, alates tera läbimõõdust jne. Teravilja puhul sõltub palju ilmast, teravilja kokkuostu Eestis väga suures mahus ei tule, võib-olla kuni 50 000 tonni ehk 7-8% saagist. Oopkaup küsis, kas näiteks kaotada sekkumiskokkuost ära ja jätta eraladustamine, eraladustamine on oma olemuselt see, et riik maksab hoiukulud mingi kokku lepitud aja vältel ja vahepeal seda toodet laost välja ei võeta. Ingver ütles, et sekkumiskokkuostuga on tagatud mingi minimaalne hind, eraladustamise puhul seda ei ole, muidugi on see parem kui mitte midagi. Kui teravilja interventsiooni kokkuostuhind on 1585 krooni, mis on sulle garanteeritud, eraladustamise puhul on see, et kui täna on turuhind 1100 ja kompenseeritakse paari sendi kaupa kuus seda kokkuostu, siis märtsis saad seda müüa 1300ga. Hoovana on sekkumiskokkuost jõulisem. Oopkaup ütles, et praegu on Euroopas teravilja suunas levinud selline tendents, et mais ja rukis on kaotamas oma nõu sekkumiskokkuostu tervikuna, rukkil on juba ära kaotatud 2003. aastast ja maisil on nüüd käesolevast aastast, vähesel määral jätkatakse nt Bulgaarias, Ungaris, Rumeenias. Küsimus on selles. Et kui loogiliselt edasi minna, siis mis teravilja järgmisena on. Ingver ütles, et ilmselt oder, nisu on kõige tähtsam, aga maisi puhul, kuna meil maisi ei kasva, siis maisi puhul on väga teretulnud, kui selle kokkuost kaob ära. Oopkaup ütles, et kui võtta sinu loomasööda argumenti, siis mais tekitab ju endiselt sealihahinna kõikumist, mis tõmbab jälle vaiba alt ära. Ingver vastas, et jah, aga maisi ei tule kunagi Eestisse odavamalt kui Eestis on oder. Oopkaup ütles, et oletame, et piimakvoot või sekkumiskokkuost kaotatakse, realselt võidakse või ja pulbri vms sekkumiskokkuost ära kaotada selle tõttu, et väga vähe kasutatakse seda, vahepeal on sekkumiskokkuostu hindasid alandatud ja ettevõtjad leiavad turul rohkem võimalusi nende toodete müümiseks, mis iseenesest viib asja sinnaamaani, et väga vähesed sekkumiskokkuostu kasutavad, ja küsis, kas sel juhul peaks meil olema mingisugune üleminekumeetmete pakkumine või –nõudmine või –ajad, mis võiksid pehmendada meetmete kaotamist või ka kvoodi kaotamist, kui nt kvoot kaotatakse, kas siis peaks olema mingi impordirežiim jäigemana hoitud. Ingver vastas, et kui sekkumiskokkuost kaotatakse, siis võiks kahtlemata eksporditoetused alles jääda, aga kvoodi kaotamine on veel ohtlikum, sest kui praegu on nii, et naaberriigid täidavad oma kvoodi ja sellega varustavad oma elanikkonna ära ning üle

jääb ca 10%, kui kvoot ära kaob, siis toodavad nt 40% rohkem, piltlikult öeldes nagu teraviljagagi, et kui Euroopas on hea aasta, siis terve Leedu teravilja ülejääk katab Eesti turuvajaduse, piimaga lähed samasuguseks anarhiaks.

1.2. Kaul Nurm ütles, et sektoriga ei ole olnud aega asja läbi arutada, kuna sektor on põllul, siis on seisukohad isiklikud. Tuleks täpselt selgeks saada, kas tervisekontroll on ettevalmistav operatsioon järgmiseks reformiks või on ta tõepoolest selline vahearuanne, mis annab võimaluse olemasoleva ja käimasoleva reformi sisu täpsemalt suunata. Siiani ka Brüsselis käies selget vastust, mis see täpselt on, keegi ei anna. Kui me räägime ÜPPst üldiselt, siis on olemas kaks sammast – nõ otsetoetuste samm ja maaelu meetmed, minu meelest Eesti seisukohalt on kõige olulisem küsimus see, milliseks muutub nende kahe samba vahetegur peale 2013. aastat. Kui praegu me teame, et vanades liikmesriikides on ta 80:20 suurusjärgus, siis Eestis on 50:50 ja see 50:50-le tõenäoliselt sobib Eestile palju rohkem kui 80:20-le ehk kus maaelu meetmed on sisuliselt kaduv väikesed. Eesti üks positsioone võiks olla selles, et kogu põllumajanduspoliitika vahendeid tuleks jagada kahe samba vahel võimalikult võrdselt. Ka Eesti omafinantseerimise osas on meil vanade liikmesriikidega eelisseis, kuna riiklik finantseerimine on väiksem kui vanades liikmesriikides. Kui tulla turregulatsioonide juurde, siis piimakvoodi suhtes keskliidul ei ole täna seisukohta, kas seda kaotada või mitte kaotada. Oleme küll arutanud küsimust, et võib-olla olemasolevat piimakvoodi regulatsiooni võiks ümber vaadata ja öelda seda, et teatud kvoodiliitrite arvuni on igamehe õigus toota ja kvoot hakkab rolli mängima teatud lehmade arvust ülespoole. Teravilja kohta prognooside tegemine on tänasel päeval kohvipaksu pealt ennustamine, sest me ei tea praegu seda, millises suunas areneb biokütuste tootmine. Kui biokütuste tootmine saab oma hoo sisse, siis tõenäoliselt kaovad nii interventsioonivarud läbi nende vasktorude ja tuleb Euroopas teraviljapuudus ja praegu räägitakse pigem sellest, et kuidas kaitsta nõ Euroopasse sisetoodava biokütuse eest või ka siis teravilja, millest biokütust toota. Kui biokütused lähevad vastavalt EK planeeritud kavadele, et biokütuste osakaal peab tõusma, siis teravilja hinnad tõusevad, interventsioonivajadus majanduslikult sisuliselt kaob ja võib-olla tekib küsimus hoopis selles, et kõrgeenenud teraviljahind tõstab lihatoodete hinda jne. Võime ainult hoomata trende, kuhu asi viib. Oopkaup ütles, et vaevalt keegi oskab öelda, kuidas biokütuste tootmine võiks mõjutada nt lihatootmist, iseenesest on selge, et toorainest või söödast võib mingil määral puudust tulla, kui me räägime teraviljast, või läheb hind kõrgemaks, aga arvan, et põllumajandussektor kohaneb ja pakutakse juurde. Nurm ütles, et teravilja hindu saab madalal hoida Euroopas ainult piiramatu import, kui lastakse sisse tulla teraviljal kolmandatest riikidest vabalt või väga vara, siis me ei suuda konkureerida. Sel ajal kui tehakse tervisekontrolli, ei ole biokütuste osas turg teips mitte välja arenenud ja kõik need prognoosid, mida siis tehakse, osutuvad tõenäoliselt ebatäpseteks, mis hakkab turul juhtuma, selgub ilmselt alles 2011-13, kui etanooli tehased on püsti. Oopkaup ütles, et EK on teinud prognoosi ja on hinnanud, et 5% teraviljaturu maht kasvab kogu Euroopa peale kokku. Kui sekkumine ära kaob, siis tõenäoliselt on siseturu hind kõrgem, aga selle eeldus on, et jäävad tollitariifid. Ingver lisas, et see on aastani 2013 nii, aastal 2014 on Ukraina, Venemaa ja Lõuna-Ameerika oma viljaga siin. Oopkaup küsis Nurme käest kvoodi kohta, ütlesid, et väikesed võiksid ilma kvoodita mingi hetkeni toota, kui me kõrvutame ennast teiste liikmesriikidega, siis tundub, et sellisest ettepanekust võidaksid kõige rohkem need riigid, kus on väga väikese põllumajandustootmise struktuuriga tegu ja nende piimatoodang kasvab siis suhteliselt kiiremini ja pidurdamatult kui meil, nt Poola. Nurm ütles, et ta pidanud silmas, et sellise korra peaks kehtestama terves EL-s, vaid pigem vaatan seda Eesti siseriikliku meedet, kuna kvoodipoliitika jagamine on siseriiklikuna liikmesriigi pädevuses ja kui kvoodid terves tükis säilivad, siis on küsimus selles, et väiksematele eluõigust anda ja ka sektorisse sisenejatele anda võimalus, siis võiks olla teatud lehmade arvuni igamehe õigus toota piima. Ja kui vabariigile kehtestatud kvoodid ületatakse, siis jaotatakse see proportsionaalselt tootjate peale ära. See oleks nn tasandusmakse. Seal see regulatsioonimehhanism on, mis kindlustab selle, et normaalses majanduslikus suuruses piimafarm saab tulevikus ka Eesti oludes nõ toimetatud. Oopkaup ütles, et see tundub paksema supi keetmisena ühes katla nurgas, kui see vabadus antakse kõikidele liikmesriikidele, siis nad saavad kõik sellise otsuse teha ja siis mahuksid sellise piiranguteta tootmise alla 80% tootjaid ja siis jõuame ikkagi ühel hetkel

nonsensini, sest tänasel hetkel on kvoot jääb nõ liikmesriigi tasandil ette, aga oleme kuulnud väga palju ka selliseid arvamusi, et liikmesriikide tasandil kõik ei täida oma kvooti, nt eestlased tahavad kogu aeg hirmsasti Läti kvooti täita. Nurm ütles, et kogu see idee seisneb praegu selles, et Eesti karjadel on valdavalt kahte tüüpi struktuur, väga väikesed ja väga suured, keskmisi elujõulisi karjasid on täitsa olemas ja nendega ei ole erilisi probleeme, probleem on see, et kui oled 20-30-pealise karja omanik, siis sisuliselt mitte mingisuguseid võimalusi ei ole rekonstrueerimise käigus saada 50-60-pealiseks karjaks. Taoline kvoodipoliitika annaks nendele võimaluse, kes tahavad suurenda ja arenda, praegu sellised meetmed ja võimalused praktiliselt puuduvad. Teraviljasekkumine on seotud biokütusega, kui biokütuste tootmine areneb EK plaani järgi, siis ei ole sekkumiskokkuostu vaja. Piima puhul, et kui on kvoodid, siis on vaja ka sekkuda, need on kaks lahutamatu asja. EL peab jääma oma turgusid kontrollima niikaua kui maailmas on eri tootmisstandarditega piirkonnad ja selle tõttu ka erinevad elatus- ja hinnatasemed, reguleerima nii importi kui eksporti. Olemasolevat poliitikat tuleks jätkata, kui kõrged on ühed või teised tariifid, see on omaette küsimus, kas neid langetada või tõsta, see on pigem operatiivsuse küsimus, kui mõte turegulatsioone jätkata või mitte ise.

- 1.3.** Alar Oppar ütles, et olime nädal tagasi Saksamaal, kui täna on Eestis pindalatoetus 50 eurot/ha, siis Sachsen-Anhalti liidumaal, mis on üks kõige kõvamaid teraviljakasvatuspriirkondi Saksamaal üldse, kus on kõige viljakamad mullad jne, makstakse pindalatoetust 300 eurot/ha. Valitsusk koalitsioonil on tahe olemas ja eesmärk on põllumajandussektoris konkurentsitingimuste võrdsustamine ühenduse sees, selle saavutamiseks on kaks teed, kumba teed valida – küsida Eestile erisusi viies toetused võrreldavaks näiteks Soome toetustega ja hakates nendega kaitsma oma põllumajandussektorit või suruda EL-s peale üldine liberaliseerimine konkurentsitingimuste võrdsustamise suunas, kus vanade liikmesriikide toetused tulevad allapoole ja meie omad tõusevad. Seda teist teed surub peale WTO, seal on ainult üks suund läbirääkimistel, see on edasine liberaliseerimine, loob turgu kolmandatest riikidest pärit toodetele. Ingveri sõnum oli näiteks, et piimasektor ei ole konkurentsivõimeline soomlaste, leedukate ja lätlastega, nad hakkavad üle tootma ja meid varustama kui laseme piimaturukorralduse tingimusi vabamaks, nt kvoodipoliitikas jm, sel juhul peaksime pigem oma turu kindlustamise tee valima, selle asemel et liberaliseerimise suuna. Urmas Ingver ütles, et kui võtame teravilja Saksamaa näite, et saab 5000 krooni meie rahas toetusi, tal on 6 tonni saaki ja saab veel 8000 krooni juurde teravilja eest ehk 13 000 krooni/ha. Tema kulud on 8000 krooni, siis kui interventsiooni ei ole, võib ta selle teravilja 80 senti/kg tuua Eestisse ja kui nüüd kalkuleerida, et meie saame 1000 krooni/ha toetust ja saagi eest saame 4000 krooni, so 5000 krooni ja meie kulud on ka 5000 krooni, kui me 1.40-1.50 saagi kilo eest ei saa, siis oleme igal juhul miinuses. Seega on interventsiooni vaja selleks, et see annab mingigi stabiilsuse. Loota, et võtame EL keskmise saagi, nt 3,5 tonni, 8 riiki on referentsperioodil alla selle saagi ja 19 riiki on üle selle saagi, siis loota selle erisuse peale oleks küll ilus unelm, aga selle saamine on vähetõenäoline. Kaul Nurm lisas, et WTO surve EL liikmesriikidevaheliste suheteni ei küüni, WTO surve vaevalt et hakkab tasandama tootmistasemete erinevusi, samal ajal ma olen ka informeeritud sellest, et seda toetustasemete erisuse Pandora laegast ei taheta väga avada, aga varem või hiljem see tuleb arutluse alla. Olen kindel, et need erisused vähenevad, aga mil moel, sõltub, kes teema lauale toob ja milliseid argumente kasutab. Oopkaup ütles, et pool vastust võib olla otsetoetuste skeemi muutus, mis on ideoloogiliselt täiesti teistsugune, mis ei võta arvesse ajaloolist asja otseselt teravilja puhul, aga ta seob nõ teises kohas. Juhan Särgava ütles, et erisustega lollitatakse meid ikkagi ära, ühtlustumise suunale auru pannes ja vaiksema rahaga saavutame rohkem ning leiame ka liitlasi, edu oleks kiirem. WTO töötab samas suunas. Erisuste otsimisega kiibitsemise niisama ja kaotame auru ja aju. Toomas Kevvai lisas, et ÜPP tulevikku on arutatud EL põllumajandus- ja kalandusministrite mitteformaalsetel kohtumistel Oulus ja Saksamaal, kus Eesti on öelnud välja selle, et tänane otsetoetuste süsteem ei ole jätkusuutlik, teema on lauale toodud, aga kas see võetakse lauale on iseasi, kuna informaalset kohtumised on pigem ärakuulamise kohtadeks. Mis puutub ebavõrdsusse, siis kui 1997. aastal oli piimatoetuse arutelu, siis oli jutt, et mul on 7000 lehma kohta, tal on 3000 ja maksame ühe ja sama määraga piimalehmatoetust, ilmselt EL-s oli teraviljatoetuse tegemisel 1992. a oli ilmselt sama diskussioon, et tuleb maksta ikka selle järgi, et

kui on ikka 6 tonni, siis selle pealt kaotad hinnas rohkem kui see, kellel on 2 tonni. Meie argumendid saavad ilmselt olla selles mõttes ikkagi filosoofilised, et see on vananenud ja nüüd on hoopis uued alused. Seda vana asja lauale tuua, et tegemist on ebavõrdsusega, ei ole ilmselt väga hea argument, toona oli see ilmselt ainuvõimalik lähenemine. Selles mõttes oleme saanud ausa toetusemäära, kui vaatame, mille alusel see kunagi määrati. Kaul Nurm ütles, et Euroopas räägitakse ka, et kogu EL territooriumil peab põllumajanduslik tootmine olema võimalik ja kui me loobume saagitasemetest ja kui seda argumenti kõrvale visata, et kõrgema saagi puhul kaotad rohkem ja seda peaks kompenseerima, siis tegelikult võiks võtta aluseks uue ideoloogia, mille järgi öelda, et kui EL territooriumil peab olema põllumajanduslik tootmine olema võimalik, siis tuleb lähtealuseks võtta loodulikud eeldused ja tingimused – mullastik, sademed, niisutusekuivenduse vajadused jne. selles kontekstis tegelikult hakkaks kogu toetuste pakett hoopis teistmoodi välja nägema. Kui Eesti siseriiklikku strateegiat kujundada, siis tegelikult nii kaua kui praegune toetuste süsteem kestab, ei ole teraviljasektor absoluutselt perspektiivne sektor. Kui Eesti loodulikkude ressursi vaadata, siis on ikkagi rohumaad ja väärindamine läbi rohu ja rohusööjate, see võiks olla Eesti suurem strateegiline eesmärk, on ta siis piim, liha, kitse-, küüliku vm liha, aga läbi rohusööja suudame olla ilmselt palju rohkem konkurentsivõimelised kui teraviljaga väga limiteeritud pinnal.

- 1.4.** Kalle Reiter ütles, et piimakvooti ei ole vaja, aednikud on pidanud läbi ajama ilma igasuguste piiranguteta ja võistlema. Kui rääkida ekspordist ja impordist, siis seda regulatsiooni peaks ikkagi toetama ja reguleerima ning ohjama. Teravilja osas, tegelikult peaks rääkima taimekasvatusest, aga kui räägime ainult teraviljast, siis ma arvan, et aednikele on siin juba väga palju liiga tehtud ja ma ei tahaks kommenteerida, sest see oleks nende suhtes negatiivne. Oopkaup ütles, et kujutab ette, aga üks maisi kokkuostu lõpetamise põhjus oli see, et mais ei säilinud, aed- või köögivilju kokku osta ja neid säilitada kaotaks oma mõtte.
- 1.5.** Juhan Särghava ütles, et teravilja interventsioon peaks kestma sinnani, kui toimub pindalatoetuste ja muude konkurentsitingimuste ühtlustumine, lõpuks peaks siiski kaduma. Piima puhul on kvoodiga reguleerimine on küllaltki tugev kähgistamine ja nende numbrite sirgu ajamine, mis piima tootmisel jääb, kauple ja valva seda kuupäeva, kunas saab kvooti muuta ja küsida, millised tingimused on ja rehkendamine valkude ja rasvadega, sellest vabanemine annaks aega konstruktiivsemaks tööks. Aga selleks, et kvoodist vabaks saada esimene või üleminekuetapp oleks see, et kvoot peaks väga kergelt interneti teel kaubeldavaks tehtama, kvoodi sisu ja mõõt oleks väga lihtsalt kaubeldav üle EL-i. Kellegi on puudu, kellelgi on üle, seda ei peaks institutsioonid reguleerima omavahel, vaid tegijad ise reguleerivad. Nurm ütles, et miks peaks oma raha kinni panema ja investeerima tootmisõiguse ostmiseks mitte millegi eest. Oopkaup ütles, et Eestis on piimakvoodi kilogrammi hind umbes 10 eurosent, Hollandis on sama kilogrammihind 60-80 senti, kui see tehakse üle EL-i kaubeldavaks, siis igal hollandlasel tasub raha sinna alla panna, et osta nii palju kui vähegi saab Eestist kvooti. See viib tegelikult kvoodi Eestist välja. Juhan Särghava ütles, et ma vaatan seda hoopis teise pilguga, et kvoodi võtame üldse ära, hollandlasi pidurdavad ainult keskkonnatingimused suuremaks minemast, aga kui kvoot maha võtta, siis see vallandab kõigi tootjate initsiatiivi ja need, kellel ei tasu piima tootmine ära, tee siis midagi muud. See saab kiiresti selgeks, et kaua karkudega ikka kõnnid. Kvoodid loovad pidevalt illusiooni, täidame seda illusiooni ja inimesed ei võta õiget kurssi, kvooti ei ole vaja. Piimakvoodi ülemineku aeg võiks olla pulli saamisest kuni uue piimani läheb sisuliselt 3 aastat aega, see oleks mõistlikkuse piir, kas siis suurendada või vähendada tootmist niimoodi, et ei kaasneks tühjendusemüük vähendamise puhul või suurendamisel esimesel aastal ehitab ja investeerib, teine aasta sead sisse ja kolmandal aastal saad esimest korda sellist korraldunud toodangut, et ökonomiat rehkendada. Oopkaup küsis, aga või sekkumiskokkuostust või pulbri ekspordi-impordi režiimist oskad midagi öelda, Eesti on piima hind vähemalt krooni võrra kõrgemal, et EL-is on toll. Särghava vastas, et sellega on samamoodi, et iseenesest on see vale asi, aga päeva pealt kaotades jääme hätta, nagu ka teravilja sekkumiskokkuostu ära kaotamisega, üleminekuperioodi on vaja. Kui meie kaotame ühe instrumendi ära, mida teised kasutavad, siis me teeme ainult endale kahju.

1.6. Kalev Kreegipuu ütles, et sektoriga ei ole saanud seda väga põhjalikult arutada ja tureregulatsioonid on väga raskesti hoomatavad. Eesti agraarökonomika on endiselt nii nõrgal tasemel, et sellist korralikku andmebaasi alusel ja analüüsi on Eestis ka vähe, et neid otsustusi teha. Aga põhimõtteliselt oleme olnud seda meelt, et liberaliseerida, aga kui nüüd sektorite lõikes vaadata, siis palju on sektoriga ja palju on ka momendisituatsioonist. Kui hakata liberaalsema poole pealt vaatama, siis tegelikult ilmselt meie inimesed üritaksid nende valdkondade kohta, kus meil praktiliselt sekkumiskokkuostu ei ole olnud, kohe ja kiiresti liberaliseerida. Siia alla käib aiandus, linnukasvatus. Keerulisem asi on piimaga, on ju ka varem räägitud, et piimakvoot tuleks kaotada ja piimatootmine liberaliseerida, aga siin ka situatsioonid muutuvad ja nagu Urmas siin enne rääkis, et kui me tekitasime näiteks investeringumeetmega endale sellise olukorra, kus naabrid tekitavad efektiivsema piimatootmise kui meie, siis sel juhul tuleks veel mõelda. Kvoot kaob ära niikuinii, aga kuidas see kaotada, millal kaotada, kui kiiresti kaotada on üks pool ja teine pool on see, et kvoot aitab hinda üleval hoida. Sakslastel on üleriigiline kampaania, et kui oktoobris ei ole piima hind 40 eurosent, siis tuleb üleriigiline streik. Seal küsiti agraarökonomisti-teadlase käest, kas on võimalik 40 eurosendini tõsta piima hinda, vastus oli, et on küll võimalik, kui kvoot säilitada ja kvoot vähendada. Kui me tahame Eestis teravilja kasvatada, siis tuleb mingeid meetmeid kasutada, kõige efektiivsem meede on sekkumiskokkuost. Kui me mingeid meetmeid ei kasuta ja täielikult liberaliseerime, siis tuleb odav teravili sisse ja peame tunnustama, et me pole teraviljakasvatus piirkond ja me ei kasvata seda enam. Eestil on väga raske kaubelda erisusi, seega pigem liberaliseerimine. Aga see mõjub kõige raskemini teraviljale ja piimale. Oopkaup ütles kvoodi kohta, et kui sakslased ütlevad, et nende arvates tuleb kvooti vähendada selleks et hinda hoida, siis iseenesest on see majanduslikult arusaadav hoida pakkumine kontrolli all ja kui pakkumine on natuke väiksem kui nõudlus, siis tahetakse rohkem ja ollakse selle eest ka rohkem maksma ehk hind ripubki iseenesest selle kvoodi küljes. Teistpidi kui me ütleme, et me tahame kõik kvooti juurde saada, me oleme siinamaani toetanud, et EL suurendas 5% ja meile anti erireserv kätte jne, tegelikult EK loogika on olnud vastassuunaline, kas sa pigem eelistaksid, et EK jätkab oma suunda ja järjest liberaliseeritakse või pigem külmutatakse sellele tasemele, kus ta on. Kreegipuu ütles, et üks jutt, mis on olnud ja üks suund, on see, et kvoot kaob 2013-14 ngunii, sinnamaani on Eesti jaoks ikkagi kvooti ilmselt võimalik suurendada ja seda tuleks taotleda. Mis sealt edasi saab, sõltub paljuski maailmaturust, sest Euroopa ei tohiks kavalal USA-l mütsi silmade peale tõmmata. Seal siseriiklikud regulatsioonid ja meetmed mõjutavad väga palju turgu. Oopkaup ütles, et nad on täiesti teised meetodid valinud, kui rahalist mahtu vaadata, siis ameeriklased toetavad vähemalt samas mahus kui Euroopa või isegi veidi rohkem. Kreegipuu ütles, et paar kuud tagasi oleks vastamine olnud tunduvalt lihtsam, siis oleksin öelnud, et peale 2013. aastat tuleks kvoot ära kaotada, aga täna ma enam nii kindel selles ei ole.

1.7. Aavo Mölder ütles, et peaksime rohkem lähtuma olemasolevast olukorrast ja miks ta nii on. Kui 1994. a otsuse üheks pooleks oli milline peaks olema tootmise struktuur, siis teine pool oli see, et toidame oma rahva ise. Samal ajal usun, et tootjatena oleme päris hea kooli saanud liberaalsuse taktikepi all ja tööhõive põllumajanduses on ju vähenenud 170 000-lt 130 peale ja arvan, et see struktuur ei saa säilida. Kui me mõtleme seda kümme aastat enne liitumist meie võrreldavates hindades, siis meie põllumajanduslik kogutoodang kukkus ju 2-3%. Täna oleme harjunud impordiga, liha impordi osa ju suureneb kogu aeg ja oma liha puudujääk turul, ainult piim on see, millega me võiksime uhkeldada ja ka teravili. See, et me sellised baassaagikused saime, on meie oma valik ja riiklik poliitika, mida me täna kindlasti muuta ei saa, kuigi me seda tahaksime. Täna peaks võib-olla analüüsima seda tootmisstruktuuri enam kui oleme seda teinud, oleme vaadanud FADNi andmeid 2004-2005 ja rehkendanud seda 6700 tootja olukorda, kus 90%-l on rahanduslik käive alla miljoni, tegelikult on seal vaja midagi teha. Kui Kaul rääkis, et piimakvoodist, et teatud piirini peaks põrutama niipalju kui annab, siis need väljautlemised, et väike, pärisväike ja keskmine, et need tuleks siis ära täpsustada. Oleme omavahel vaielnud sel teemal ja ma analüüsisin seda 700 tonni piiri, mida sa ütlesid, et sinnamaani peaks igaüks vabalt tootma, sinna alla läks 1325 kvoodiomanikku ja kui nende toodetud piima jagasid selle kvoodiomanikega, siis nende keskmine oligi aastas ainult 100 tonni ja kui sa selle 100 tonni

jagad ära kuude ja päevade viisi, siis see ongi 13-14 lehma toodang. Kui paned sellest 100st 700ni, siis ei olegi vaja vabariigil kvooti juurde rohkem kui 1,5 täna olemasolevat kvooti. Piimakvoot on meile majanduslikus mõttes kasulik, oleme kvoodist 5-6 aastat rääkinud, aga mõni tootja ei tea siiani, et ta on olemas. Põrutasime 7% üle, aga kaks aastat on võimalik veel üle kvoodi toota, sest riigi kvoot veel täis ei saa ja praegu on kvoodi täitmine peaaegu eelmise aasta tasemel. Kvoot võiks säilida eelkõige selles mõttes, et iga tootja oskaks oma otsi kokku viia majanduslikus mõttes, sest muidu teeb ta poole suurema lauda ja järsku pole piisavalt sööta. Eks see struktuur paraku praegu nii on, et see 20% või alla 200 tootja toodab 80% piimast ja probleem on, et mis siis teha selle teise osaga, sellepärast arvan, et need teised meetmed on väga vajalikud, et saaks igäüks oma haaret suurendada. Kui valida üks kahest teest – erisus või liberaliseerimine, siis Eesti on niipalju erinev, et kui soomlased saavad 11 000 hektari kohta, siis me ei suuda seda kunagi taotleda, siis me ei saagi teha muud, kui katsuda teised viia olukorda, kus me ise oleme. Kui struktuuritoetust mõelda, siis kasvõi teravilja interventsiooni, siis seda oleme me juba proovinud ja minu meelest on praegu nii, et need väiksed tootjad on niivõrd killustatud, seal on ju ka oma teatud nõuded ja mahud, ja nad ei täida kvaliteedinõudeid, suuremad tootjad vajavad teravilja omal söödaks, sest meil see vegetatsiooniperiood on niivõrd lühike, et me kindlasti ei suuda maailmaturu hinnaga teraviljakasvatuses konkureerida. See, et me saime 1,77 baassaagikuse numbriks, mille eest me toetust saame, aga see oli juba välja teenitud, saime selle 2,44 peale, mõni saab täna 1,5 tonni ja on väga rahul ja kulutusi ka ei tee, sealt meie keskmine on tulnud. Teraviljakasvataja sai kümme aastat tagasi ka 3-4 tonni, aga nüüd ta saab toetust ikka selle järgi, ega meil ei ole Euroopale võimalik öelda, et te olete süüdi, et me oleme ise endale sellised asjad teinud. Minu meelest on liberaalsus ainuke võimalus teistele lähemale jõudmiseks.

- 1.8.** Alar Oppar ütles, et meil on selline olukord tekkinud, kus WTO-s on ainult üks suund – liberaliseerimine, EL turu avamine kolmandatele riikidele. Nonsenss on see, kui meil on ühenduse sees tootmispiirangud peal, samas avame kolmandatele riikidele oma turu. Hollandi Põllumajandusministeeriumi kodulehel on üks analüüs piimakvoodi kaotamise kohta EL-s, et mis juhtub siis piimaturuga, piima kokkuostuhind langeb 40% ja sealt edasi hakkab ta kõikuma nagu Ameerika Ühendriikide siseturul, kus piiranguid ei ole ja on see sama tootmistsükkel – kord toodetakse üle, siis lähevad hinnad alla, siis lõpetatakse palju tootmist ära, siis tekib puudujääk, hind tõuseb ja siis hakkabki tsükliliselt niimoodi toimuma, sellist ühtset piimahinda enam ei ole, on turupõhine nagu täna kogu aiandussektori tootmine, kus turukorralduse protsent on praktiliselt olematu. Seakasvatuse kohta niipalju, et meil on ca sada seakasvatajat ja oma 350 000 tonnist läheb 300 000 tonni Soome, kas see nii väga hea meile on. Oppar ütles, et sealihakasvatus ning broileriliha ja kanamuna tootmine ongi kaks sellist valdkonda, kus sektori korraldus ongi praktiliselt olematu, Soomes makstakse riigiabi muna tootmisele vist 60 senti/tk, see näitab ära, milliseks muutub Eestis tootmise struktuur. Kui vaadata nt Talleggi, siis praktiliselt 70% kanamuna ja 97% broileriliha tootmist on ühe ettevõtte käes. Liha tootmine samamoodi, me ei ole seal konkurentsivõimelised, see näitab ära selle üldliberaliseerimise teise poole. Mölder ütles, et kuidagi peaks hoidma neid, kes on alles jäänud, aga nad on ka täna ebavõrdses olukorras. Urmas Ingver ütles, et piimakvoot ei ole piirang, vaid võimalus toota. Kui me oleme ebavõrdses konkurentsitingimustes, siis ta vähemalt lubab meil 646 000 tonni toota suhteliselt stabiilse hinnaga, et saaksid 25 aastat planeerida oma laenu tagasimakseid jne. Teisalt kui me lähme liberaliseerimise teed, siis kana ja siga koondub Eestist kaugemale, kui vaatate prognoose, siis 2014. aastal toodetakse veiseliha poole vähem kui praegu, so kui rääkida rohumaadest meie võimalus, siis ega meil väga palju variante ei ole, liberaliseerimine midagi head meile ei too. Täna põllumajandustootja ei tea, kas ta saab järgmine aasta piimalehmatoetust 31. märtsil 2007 või 31. märtsil 2008, aga ta tahab täna osta kvooti ja lehma, kas ajalooline tase jääb 31. märts 2007, mille puhul vanad liikmesriigid on teinud ühtse otsuse, mis on individuaalne ja mille alusel nad saavad alati rohkem toetust, kui meie saame üldse pindalatoetust, st kas maksta lehma eest 500 krooni rohkem või vähem. Oopkaup ütles, et siis jõuame otsetoetusteni, aga sinna jõuame hiljem. Kreegipuu ütles, et ükskõik, mis positsiooni Eesti võtab, igat positsiooni tuleks eelkõige sellest lähtenurgast vaadata, kas ta meie

konkurentsivõimet võrdsemaks teeb või ei tee, eelkõige EL siseselt, sellest tulenevalt ka EL impordi ja ekspordi tariifid, konkurentsivõime on kõige tähtsam.

1.9. Oopkaup küsis Mölder käest, et sinu meelest ainus tee on liberaliseerida, see puudutas eelkõige piimakvooti. Mölder vastas, et piimakvoodi suhtes ma ei ütleks, sest enne 2013 või 2015 aastat nagunii ei kaotata, täna ei saa keegi öelda, et piimakvoot on teda takistanud, sest kõik see 5 aastat on vaba tee olnud, osad on seda kasutanud, osad ei ole. Oopkaup küsis, et kui liberaliseerimist aga vaadata sekkumiskokkuostu, eraladustamise, kasutustoetuse, ekspordi-impordi režiimi mõttes, et kuidas sa siis kommenteerid. Mölder vastas, et meil on struktuur seinast seinale, et selles osas arvamus puudub. Meie sekkumiskokkuostuhind on selline, mis sinna viima ei kipu. Oopkaup ütles, et see on olnud EK poliitika suund olnud, et 25% on või ja lõssipulbrite hindasid aastate lõikes vähendatud, sellega on tegelikult võetud ära tööstuste initsiatiiv nendesse sekkumisladudesse müüa. Aga iseenesest selle valgu ja rasva arvutamise, millele Juhan viitas, aluseks oli algselt see sama sekkumiskokkuost, kus rasva hinna määras või sekkumiskokkuostu hind ja pulbri ehk valgu hinna määras pulbri sekkumiskokkuostu hind. Tegelikult tööstused arvutasid sealt tagasi tootjale selle hinna, taanlased seda valemit meile omal ajal hirmsasti pakkusid, et hakkasime selle järgi majandama. Mölder ütles, et minu meelest on sekkumiskokkuostu kogused terves Euroopas niipalju vähemaks saanud ja aastaga on või ja pulbri hind niipalju tõusnud, et keegi ei mõtlegi enam selle peale. Meie tootmisstruktuur on selline, et ta kvaliteedile ei vasta. Kreegipuu ütles, et seda peaks töötajatega veel arutama, aga minule on jäänud selline mulje, et sekkumiskokkuostu hinnad on nii alla läinud, et selle ära kaotamine isegi võib-olla ei mõjuta väga palju meie turgu. Aga kindlasti tuleks säilitada ka eraladustamist, et saaks oma hinda oodata ja toodet hoida. Ingver ütles kvoodisüsteemi kiituseks, et kui Saksamaal tehti analüüs, et kui kvoot jääb, siis on piima hind stabiilsem, siis Kanada kasutab iseseisvat kvoodisüsteemi, piima hind on seal 8 krooni, sest niimoodi on seal kontrollitud tootmine, tööstused töötavad efektiivselt jne. Oopkaup ütles, et seda tuuakse WTO-s alati negatiivse näitena esile. See on määratud hind ja Kanadas ulatub ju näiteks jäätise tollimaks 400%-ni. Nurm lisas, et kvoodi ainus ära kaotamise viis on see, et teda piiramatult juurde andma hakata, kui kvoodist tahetakse lahti saada, siis alates 2013. aastast tuleks mõni protsent kvooti juurde anda, kuni kaotab oma sisulise mõtte ja siis ära kaotada, see oleks ära kaotamise tehniline mehhanism. Kvoot ja sellega seotud tureregulatsiooni mehhanismid on omavahel tugevalt seotud ja neid ei saagi eraldada, et kaotame sekkumiskokkuostu ära ja kvoot jääb järgi või vastupidi. Kui kvooti tahetakse ära kaotada, siis tuleb sellesse sektorisse anda raha tagasi mingi muu nimetuse/mehhanismi all. Ei usu, et Euroopa kannatab sellist poliitilist šokki välja, kus tõmmatakse teravilja kokkuostud maha, kvoodid kaotatakse ära, kõik sekkumismehhanismid kaotatakse ära ja kõik on vabaturumajandus ja siis need miljonid talunikud istuvad rahulikult kodus televiisorite ees ja on eluga rahul. Ei usu, et Euroopas on sellised äkilised liberaliseerimised võimalikud. Kui palju liikmesriikidest tõelisi liberaliste on ja kui palju on neid, kes iga hinna eest seda *status quo*'d või väiksemaid nihkeid on nõus aktsepteerima. Oopkaup ütles, et viimaseid on vähemalt 14.

1.10. Särghava ütles, et pooleteise-kahe aasta jooksul on lisandunud põllumajandusliku tööjõu palganõue, mis on tõusnud kahe-neljakordseks, see määrab meie tegemisi väga palju. Tööjõu osatähtsus on väga suur, sellepärast ongi meil vaja sarnaseid pindalatoetusi vanade euoliidu riikidega, sest küsimus on elatustasemes, mis meil on väga madal. Oopkaup ütles, et see on võib-olla osaliselt seotud investeeringutega, kui asendad kaks masinat ühe suurega, asendad lüpsiplatsi lüpsirobotiga, siis hakkab tööjõu tähtsus natuke vähenema, aga lõpuks on kvaliteet selles, palju makstakse. Kaul Nurm lisas, et keegi peab ju ikkagi sektorisse alles jääma ja seda tööd tegema selle odavama piima tingimustes ja ei ole võimalik lõpmatuseni mehhaniseerida, industrialiseerida, automatiseerida, inimfaktor jääb igal juhul järgi ja mida kõrgem on tehniline tase, seda kõrgemat palka see erialainimene ka nõuab ehk tööjõu kulutused ei lange kuskile.

1.11. Ants Varblane ütles, et huvitav oli kuulata põllumeeste juttu ja mõtlesin just, et kuidas tasakaalustada seda, metsa on praegu pool Eestimaast. Mida rohkem me seda toetust sinna põllule anname, seda vähemaks seda metsa jääb. Seda peaks arvestama pikaajaliste otsuste tegemisel, et kui me toetame ainult põldu, siis põld tuleb metsale peale ja kui anname metsale

toetust, siis tuleb mets põllule. Konkreetne näide on põllumaade metsastamise meede, sellest midagi välja tegelikult ei tulnud, sest selle maa lihtsalt ära niitmine oli igat pidi sellele külamehele tõhusam tegevus kui riskida seal paariteistkümnese kulutusega metsakultuuri põllule. Metsameestena oleme ka püüdnud Euroopas koostööd teha ja meile väga sobib, kui rootslased ja soomlased on Brüsselis mingi asja valmis kirjutanud, oleme selle üle vaadanud ja öelnud tavaliselt, et sobib, pigem, et sealt midagi välja ei läheks. Oopkaup ütles, et Eesti tänaseid metsasid on iseenesest ühe kodaniku hinnangul 50 aastat tagasi võssa lastud karjamaad, 1939. aastal oli üle kahe miljoni hektari meil haritavat maad. Noorkõiv ütles metsastamise kohta, et jumal tänatud, et massiliselt ei metsastatud, sest selle toetusega juhtus see, et korralikud rohumaad metsastati vahepeal lõikudena lihtsalt kinnistuna ära ja see lõhkus karjakopliid jne ära. Loodetavasti tänased niitjad ikka mõtlevad, et maa on ikkagi tootmisressurss ja see tuleks tootmisesse tagasi anda. Toomas Kevvai lisas, et mis puudutab metsa ja põllu vahekorda, siis EL üks õigusprintsipi on ka see, et see maa, millele toetust antakse, on piiratud, seega seda kartust ei ole, et Eestis hakatakse metsa vähendama põllumajandustoetuste pärast.

1.12. Toomas Kevvai ütles, et mis puudutab seda piimakvooti, siis Kauli üks variant kvoodi ära kaotamiseks selle kaudu, et seda kogu aeg suurendada, et osad analüütikud on öelnud, et piimakvoodi ärakaotamiseks ei ole vaja piimakvooti ära kaotada, kui turukorraldusmehhanismid ära kaotada, siis ei toodetagi Euroopas nii palju piima kui kvoot on. Piimatootmine tõmbub kokku ja siis võib ka kvoodi ära kaotada. On ka neid analüüse, mis ka eelmisel korral olid üleval, kus väidetakse, et maailmaturu hind ei kuku oluliselt piimakvoodi ärakaotamisega ja maailmaturu liberaliseerimisega. Mis ei ole küll tänane teema, aga peaks arutama millalgi, on see, et konkurentsivõime ei ole määratud hektaritoetusega, paljus on määratud see põllumajandusstruktuuriga. Kui me täna analüüsiksime seda, kui palju ühe põllumajandustöötaja kohta on toetusi võrreldes teiste riikidega, siis see pilt võib olla hoopis teine kui see, kui me hektari kohta võrdleme. Kui vaatame neid maid, kus toetused on väiksemad, siis seal on põllumajandusstruktuur hoopis teine. Kui me võtame EL poliitikas mingi suuna, siis peame võtma ka vastutuse, et kui toetame seda suunda, siis järelikult selle suuna tulekul selleks, et Eestis üldse põllumajandus säiliks, peab meil olema struktuur ühe või teise sugune, kas meil saab olla klassikalisi peretalusid, kui me toetame liberaliseerimist, ei saa rääkida ilusast väiksest traditsioonilisest tootmisest ja liberaalsest põllumajandusest. Nurm ütles, et see on õige, raske on öelda näiteks portugallastele, et 6 hektariste talude asemel tulevad nüüd 200sed või 2000sed. Kevvai ütles, et WTO-s on praegu kaalul pigem teenused jm kaubandus versus põllumajandus, siis küsimus on selles, kas Euroopa või kogu maailm ohverdab põllumajanduse teenuste jm kaupade liikumise altarile. Muu liberaliseerimine kui võtta majanduslikust mõjust, on võib-olla Euroopale oluline ja võib-olla on ta siis nõus sellele minema põllumajanduse liberaliseerimise kaudu, kuna mujalt võidab palju rohkem kui põllumajandusest kaotab. Nurm ütles, et siis ei kaota mitte ainult põllumajandus, vaid ka maaelu, see suurendab veelgi linnastumist, tegelikult probleemide ahel suureneb, mitte ei vähene.

1.13. Rein Aidma ütles, et Riigikogu maaelukomisjon ei ole seda teemat veel käsitletud ja ilmselt see kevad enam ei jõuagi, aga see peaks ka üsna pea ka meie vaatevälja, sest see puudutab Eesti üldist arengut tervikuna. Senist Eesti arengut arvestades ja tänast liberaliseerimist pigem toetavad avaldused on näidanud ikkagi seda, et oleme olnud küll valulisel, aga suhteliselt õigel teel, oleme teinud küll väga karmi poliitikat, aga mitte väga valet poliitikat. Mis saab peale 2013. aastast, siis üks põhitegur on WTO, Ladina-Ameerika, USA, Uus-Meremaa jne, nende keskkonna ja – tootmistingimused, mis EL-i mõjutab tervikuna ja need doteerimise või ka liberaliseerimise tingimused on teiselt poolt maailmas täna väga erinevad. Eesti jaoks on oluline võtta seisukohad, mis ei seaks praegusest halvemasse olukorda konkurentsi mõttes. Mis puudutab Eesti konkurentsi liberaalsuse poole pealt, siis oleme suhteliselt hästi hakkama saanud, aga teiselt poolt peaksime vaatama konkurentsi aspekti ka meie geograafilisest eripärasest lähtudes, sh heitlik ilmastik jne, oleme isegi Poola ja Leeduga võrreldes kehvas olukorras. Tuleks vaadata, kui palju siia on vaja täiendavaid vahendeid selleks, et meie heitlik ilmastik ja sellega kaasnev, oleks kontrolli all, see teema tuleb ilmselt 2009. aastal ja hõlmab endas ka kindlustust. Kaul muretseb muidugi väiketootmise ja maaelu säilimise eest, vastus on EL kolmes sambas, aga kuidas Eesti

selle taustal 2013. aastast edasi läheb, linnastumine on Eestile möödapääsmatu. Möödapääsmatu sellepärast, et kui vaadata, mis toimub linnade ümbruses, kus linnast tullakse välja mitte põllumajanduse ja maaeluga tegelema, vaid elama. Urmas Ingver ütles, et liberaliseerimine viib lõpuks ikkagi sinnamaani, et lisaks sellele, et geograafilised tingimused on mujal paremad ja tootmine koondub sinna, siis nagu Juhan rääkis tööjõust, meil on ümberringi Skandinaavia - kõrge elatustasemega riigid, eestlane on eraldiseisev inimene, kes tahab igale poole endale maja ehitada ja kõik need kohustused tulevad peale, lisaks ütleme 12-le vanadele liikmesriikidele, kes on suhteliselt jõukad ja maksavad kõik investeeringud kinni, tulevad siis katoliiklikud riigid Leedu, Poola, kellel on oluline konkurentsieelis, kolm põlve elavad ühes majas ja on harjunud hobusega tööd tegema.

1.14. Olav Kreen ütles turukorralduslike meetmete kohta, et oluline on see, et nad oleksid arvestatud või seotud toetustega, kui üks saab rohkem toetust, siis me ei saa turgu erinevalt teises kohas reguleerida. Näitena võib tuua kahte juhtu, mis puudutab Eesti teravilja turukorraldust või korraldamatust, kui Eesti oli täisliberaalse majandusega siin 1990ndatel ja sisuliselt Eestisse tuli juurde paar laeva täit vilja, siis see rikkus kogu sisemise turustruktuuri ära, sama oht on ka tulevikus, kui me laseme turu vabaks, kusagil tekib heast ilmastikutingimusest tulenev teravilja ülejääk ja see tuuakse Eestisse, me võime küll öelda, et EL-s on ühtne siseturg ja see hajub ära, aga mis juhtub, on ikkagi see, et nagu hoovihmgi, enne kui ta laiali valgub vesi lõhub ta ühes kohas täielikult kõik ära. Siin läheb hind väga alla, kohalik talumees ei saa kõrge hinnaga enam müüa, sest sisse on tulnud mingi väga odav toode. Mis tähendab, et sekkumine peab jääma ja ei piisa ka sellest, kui võtame turu- ja tollimaksud ära ja ütleme, et meil jääb võimalus rakendada selliseid meetmeid, et kui hakatakse noteeritult sisse tootma, et seda rakendatakse tagantjärele, siis kui on tõestatud, et jah see oli dumpinghind. Siis võib Eesti turu juba dumpinghind olla peapeale keeranud, tagantjärele ei saa sellega enam tegeleda, seda menetletakse paar kuud ja kogu siseturg on selle ajaga juba vussi keeratud. Teine küsimus on selle siseturu väiksuse küsimus ja natuke ka kokkuostjate monopoolsuse küsimus, eelmisel sügisel oli hästi näha, et Euroopa ja maailmaturu hinnad hakkasid kiirelt tõusma, aga Eesti kahel-kolmel kokkuostjal oli talumeestega sõlmitud lepingutesse sisse kirjutatud kas miinimumhind või öeldud, et selline on Eesti turuhind, aga tegelikult turuhinna tekitasid nemad ise. Kui interventsioon ära võtta, siis hakkab samasugune asi toimuma samade kokkuostjate poolt. Oopkaup ütles, et sa tahad öelda, et konkurentsiseadus ei toimi hästi. Kreen ütles, et tegemist on tugevama positsiooniga.

1.15. Kreegipuu ütles, et kui räägime võrdsemast konkurentsist, sekkumisest ja maaelu säilitamisest, siis nagu Toomas mainis selle sildi all ei tohiks me kinni maksta ja soodustada Eesti põllumajanduse päris suurt ebaefektiivsust, oleme tihtipeale ekslikul arvamusel, et meie struktuurid on juba efektiivsed ja töötavad hästi, aga tegelikult on EL keskmine netolisandväärtus põllumajanduses hõivatud inimese kohta on 40 000 eurot ehk ca 600 000 krooni, Eestis on see kordades väiksem. See on ka üks nüanss, mida peaks arvestama. Urmas Ingver ütles, et Toomas ütles just risti vastupidi, et tootmine on meil efektiivne, et kui hektari kohta saame summa x, töötaja kohta saame kordades vähem. Toomas Kevvai täpsustas, et mõtlesin seda, et kogukäive on väga väike. Kaul Nurm ütles 15 iseseisvusaasta kohta, et põhisüü, miks põllumajandus kokku kukkus, oli turgude ärakukkumine, eelkõige Vene turu ärakukkumine, millel oli meile väga suur osatähtsus, ja see, et Euroopa turud ei avanenud, arvan, et see on vähemalt 80% ja ülejäänud 20% võiks selle liberaalse põllumajanduspoliitika peale kirjutada, sest lätlased ja leedukad tegid täpselt samad asjad ära, mida meie tahtsime, aga ega neil ei ole paremini läinud. Olles läbi elanud selle situatsioon, mida tähendab turgude ära kukkumine, mis tähendab mittekaitstud turg, me võiksim pigem seda oma kogemust Euroopasse laiendada ja öelda, et see suur liberaliseerimine ei ole tegelikult väga mõistlik. Me ei ole täna nii tugevad, et minna välja positsiooniga, et toetame liberaliseerimist. Ümberringi on meil kallid turud Soome, Rootsi, ometigi me sinna müüa ei saa, sest turu kontroll on nende enda käes, võib-olla tuleks Eestis siseriiklikult ikkagi mõelda nendele tootjate turuväljunditele, ühistegevuse arendamisele, et eestlastele tekiks ka turujõud minna kallitele turgudele. Praegu on ära lõigatud sellega, et lihatööstused on ära müüdnud, teised on siin ja toodavad meie tööjõuga seda liha ka.

2. Riigiabi

Küsimused, ettepanekud ja kommentaarid

- 2.1.** Urmas Ingver küsis, kui palju on rikkamates riikides selliseid riigiabisid, millele taotletakse erisusi ja pikendusi. Oopkaup ütles, et seda on raske öelda, riigiabi reegleid iseenesest nüüd värskelt muudeti, mina saan aru, et see kehtib kõikidele liikmesriikidele. Üldiselt on erisused olnud tähtajalised. Mai Talvik lisas, et meie üleminekuajal kehtis selle aasta maini, aga soomlased said tõesti mingisuguse pikenduse.
- 2.2.** Oopkaup ütles, et pigem on küsimus selles, et üks riik püüab 80% riigiabina juurde maksta ja 20% tuleb ühendusest ja teine teeb vastupidi. Paljud riigid otsivad võimalusi, kuidas rahvuslikust eelarvest juurde maksta ja selle võimaluse juures nad tekitavad konkurentsieelise teiste liikmesriikide suhtes. Eesti vaevleb selle küüsis, et meil ei ole niipalju raha ja siis ei saa me seda riigiabi ka maksta. Kõige drastilisem on see, kui maaelu arengu rahade kaasfinantseerimise määra tõsta ja jätta näiteks EL rahade osa 25% peale, siis tegelikult summaarselt raha hulk iseenesest suureneks kordades. Siis ei tekiks seda probleemi, et meil tuleb investeringutoetuse raha nii selgelt puudu, täna on Eesti riik otsustanud, et me ei pane sinna, mille tõttu oleme öelnud, et pigem võiks euroopa ühenduse poolt kaasfinantseerimise määr olla suurem. Küsimus on ka, et kui palju peaks olema riikide vahelised poliitikalid ühtlustatud, kui palju peaksime tolereerima seda, et tohivad erinevad liikmesriigid maksta ja kas me ise suudaksime maksta.
- 2.3.** Kalev Kreegipuu ütles, et Eesti riigipoolne finantseerimine on olnud väike ja ilmselt ei ole loota ka hüppelist kasvu, siis kindlasti konkurentsimoonutuste osas peaks meie kindel seisukoht olema, et Euroopas ka riigiabi reeglid tuleb ühtlustada ja vähendada. Teine on see, kuidas oleks võimalik Eesti riigiabi poolt suurendada, üheks näiteks on võib-olla see, et kui ma algselt arvasin, et I sambast ei peaks raha II sambasse minema, kuna see läheb põllumajanduslikust tootmisest välja, siis arvestades sellega, et see võimaldab siseriiklikku raha juurde tõmmata, siis arvamus päris ühene enam ei ole. Iseküsimus on see, et kui ta II sambasse läheb, mis telge ta siis maandub ja kui palju ta siis riigisisest raha juurde toob ja kas poliitilised otsused tulevad sinna ikka järgi. Võib-olla peaks me kalduma tõesti II samba poole rohkem kui EL-s keskmiselt, et me saaksime sinna valdkonda siseriiklikku raha juurde. Oopkaup küsis, kas on selliseid valdkondi, kus sa julgeksid öelda, et peaks riigiabi osakaalu suurendama. Kreegipuu ütles, et kui vaadata seda loetelu – erimärgistatud diislikütuse kasutamine jm, see on eelkõige võrdsema konkurentsi küsimus, kui kasvõi soomlastel või lätlastel on see siseriiklik pool suurem, siis nt kütuse osas arvan küll, et see peaks minema samale tasemele kui Eestis. Aga aktsiiside tõusudega võrreldes tavakütuse kompensatsioon on paika pandud ja kui tõuseb tavakütuse aktsiis, siis tõuseb samamoodi ka erimärgistatud kütuse aktsiis. See meid võrdsemasse olukorda ei vii.
- 2.4.** Kalle Reiter ütles, et riigiabi on poliitiline otsus. Kas riik otsustab teda anda või mitte anda ja kas me saame seda riigiabi käsitleda selle pealkirja all, kui vaadata teisi riike, siis võib öelda, et näiteks aiandusriigis Hollandis on riigiabi ärapeidetud kujul, mis ei paista väljagi, riik paigaldab koostootmisjaamasid, kus on soe ja elekter, siis elektri võtab riik endale, aga sooja annab aiandustootjale peaaegu muidu, siis see on ju ka riigiabi. Ei pea ju otseselt raha andma. Kui riigil on raha riigiabiks anda, siis peaks andma ja välja tuleks töötada vastavad meetodid, kuidas seda anda. Peaksime ka leidma võimalusi, kuidas toetada ja see ei pea olema riigiabi sildi all.
- 2.5.** Juhan Särkava ütles, et kui rääkida riigiabist, siis tuleks Riigikogule põhjendada, miks meil seda vaja, miks seda tahame ja miks ta riigi jaoks hea on. Võiks lähtuda sellest Riigikogu otsusest, mida muudetud ei ole, et tahetakse Eesti rahvast ära toita. Arvestades seda, et me impordime rohkem kui ekspordime või me ei tooda nii palju kui me sööme, võiksime seda natuke esile tuua ja võtta eesmärgiks selle, et kui meid peaks tabama isolatsioon, siis meie iseseisvus saaks säilida, et me peaks olema suutelised vähemalt nii palju tootma, et päris nälga ei sureks. Järgmine motiiv, mis on maksumaksjale nähtaval, on maastiku hooldus, mis see maa väärt on, kust sa läbi sõidad, õigustada pügamistoetust jne. Selleks, et oleks tagasiastumise maad, peab maal olema seltskonda, kes on õpetatud ja treenitud, kes on suuteline kasvõi endisest ametist teise tulema, kui riigil selleks vajadus tekib. Küsida 2-3 miljonit aastas, et harida ja hoida seda seltskonda valmis, et põllumajandus oleks enam-vähem tänasel tasemel. Prioriteediks võiks olla piimakari, teravili ja väikeloomad, teha 3-4 toetust, kui oled kõlblik, siis saad taotleda. Kui riigil on tegelasi

ülearu, siis raputab kõlblikkuse kriteeriumiga osa küljest ära ja kui tegelasi on juurde vaja, siis laseb osad kriteeriumid lõdvemaks, et kui muidu antakse ettevõtjatele ja FIE-dele, siis mõni aasta ka näiteks füüsilistele isikutele. Oopkaup ütles, et see on riigiabiga raskesti seostatav ja kohati tekkis tunne, et kohustusliku armeeteenistuse kõrval tekib ka kohustuslik põllumajandamise kohustus.

- 2.6.** Urmas Ingver ütles, et kui me räägime riigiabist, meil on mitmest seadusest, nt veeseadusest tulenevad nõuded, mida põllumajandustootja peab täitma, selleks tal omafinantseerimisest ei piisa, tuleb kaasata võõrvahendeid. Praegu oleme sõbralike Rootsi pankade mõjuvallas, sa võid olla jätkusuutlik PRIA mõistes ja saada investeeringutoetust, sul on kaasfinantseerimise raha vaja, aga Skandinaavia pangaanalüütikud ütlevad, et piimahind aastal 2012 langeb ja seda raha ei saa anda, kas riigiabi on ka võimalik selleks või peab ta BIGiga pankrotti minema, vahepeal on ju ka MES, kes uue riigiabi reeglite järgi ei tohi garanteerida ja ei tohi anda laenu põllumajandustootjatele. Oopkaup ütles, et võib-olla peaks Rootsi panga kõrvale veel midagi tekkima.
- 2.7.** Andres Oopkaup ütles, et oleme väga üldised siiani, aga tahaks rohkem konkurentsühtlustumise aspekti vaadata. Kättejagatud paberilt võime lugeda, et Soome maksab keskel läbi 1,7 miljardit eurot, mis on Eesti omast 20 korda rohkem. See on nendele jõukohane, aga kui võtta teistpidi, siis seakasvatajad on tihti Eesti riiki süüdistanud sellepärast, et Eestis ei ole ühtegi seakasvatusele mõeldud toetusmeetet rakendatud ja et Soomes saab, võib-olla olid soomlased omal ajal targemad ja suutsid selle välja kaubelda ja seetõttu oleme kehvas seisus, et tookord ei olnud raha niipalju ja seda riigiabi ei olnud, täna ka raha nii palju ei ole ja kirume, et otsetoetuste tasemel on väga ebavõrdsed, aga konkurentsitingimuste võrdsustamiseks ära teha ei saa. Ingver ütles, et saame ikka, kui meil enne ei olnud neid väga paljusid riigiabi meetmeid, veel vähem saame neid praegu luua, siis peab lihtsalt muude meetmete Eesti riigi kaasfinantseerimise osa olema suurem ja see aitabki konkurentsivõimet ühtlustada. Peale selle peaksime ütlema, et mujalt tuleks need maha võtta.
- 2.8.** Kaul Nurm ütles, et kuna riigiabi puudutab ka maaelu meetmete kaasfinantseerimist, siis on ikkagi põhiküsimuseks see, kuidas jaguneb ÜPP raha kahe samba vahel peale 2013. aastat. Tuletan meelde, et kui selle perioodi eelarvet läbi räägiti ja kogu põllumajanduse eelarvet vähendati, siis ei vähendatud oluliselt I sambast, vaid vähendamine tehti II sambast. Samal ajal kui kuulata EL retoorikat ja püstitatud eesmärgid, siis räägitakse ju kogu aeg keskkonnasõbralikkust tootmisest, looduslikust mitmekesisest, selle suurendamisest, tervislikust toidust, mahedast jne ja tegelikult on see kõik II samba meetmete mõjuulatuses. Selle tõttu arvan, et Eesti esimene positsioon EL tasandil peaks olema see, et vahekord 80:20 peaks peale 2013. aastat muutuma oluliselt rohkem II samba kasuks, siis enam praegune vahekord ei rahulda. Praegu võime rohkem rahulolevamad olla sellepärast, et uutes ja vaestes liikmesriikides on see sammaste vahekord 50:50 ja kui me vaatame seda maaelu meetet edasi, siis EL-s on nõue, et vähemalt 50% peab olema liikmesriigi kaasfinantseerimist, aga see võib olla ka suurem ja seda võimalust kasutatakse paljudes riikides. Aga meil ja uutes vaestes riikides tuleb 80% EL ja 20% enda rahadest, kui aastal 2013. a see ära lõpeb ja me peame 50% panema, siis minu prognoos on, et vaestel ei ole raha sinna panna ja seega ilmselt meie maaelu meetmete kogufinantseerimine tõenäoliselt langeb, siis konkurentsivõime kaotab veelgi. Tuleks võidelda selle eest, et II samba meetmete osalus oleks suurem kui 20%. Mis puudutab seda, kas riigiabi peaks terves tükis vähendama EL-s, kas piirata riigiabi maksmist, peaks välja minema positsiooniga, et kui meil ei lasta suurendada riigiabi, siis peavad teised vähendama, sest eesmärk konkurentsivõime ühtlustamiseks peab olema. Iseasi on, kas Riigikogul, riigil ja maksumaksjal on tahe ja võimalus MAKi osas kaasfinantseerida või ei ole. Võiks puudutada ka modulatsiooni, üks tee on see, et eelarve menetlemise raames pannakse paika protsendid sammaste kaudu, kuid II sambasse on võimalik juurde saada ka veel modulatsiooni kaudu, modulatsioon on vajalik ja seda tuleks rakendada ühtlaselt kogu EL-s kohustuslikuna. Maaelu meetmed on need instrumendid, kus on siseriiklikke poliitikaid võimalik natukenegi mõjutada. Kui räägime ainult hektari peale tulevatest toetustest, siis sisuliselt ei ole meil mingisuguseid poliitilisi hoobasid mõjutada või eelisarendada üht, teist või kolmandat suunda, on ta siis tootmisviis, keskkonna

vms asi. Modulatsiooni tuleks käsitleda kui instrumenti, mis aitab maaelu elus hoida ja linnastumist natukenegi pidurdada. Oopkaup ütles, et järjest suurem riigiabi lubamine viib lõpuks poliitikate natsionaliseerimiseni, siis kaob ühine poliitika ära. Mida meie oleme pidanud silmas, on see, et mitte rääkida nii palju rahast, et vanad liikmesriigid peavad ka 50:50 suhtega maaelu ja otsetoetusi jagama, vaid oleme pigem lähtunud eesmärkidest, mitte sellest, et panna raha sinna kasti, kus teil on ebamugavam kasutada. Pigem ütleme, et arengutoetused MAKi raames on oluliselt väärtuslikumad kui otsetoetused. Toomas Kevvai lisas, et riigiabi seos selle EL ühiseelarvest põllumajanduse ja maaelu rahastamisega on üsna otsene, mida lõdvemaks lähevad riigiabi reeglid, seda suurem on valmisolek netomaksetel ühiseelarvet vähendada. See ei ole niivõrd Saksa- ja Prantsusmaa küsimus, vaid kui võtta nt britid, kes on ainukesena modulatsiooni rakendanud ja keda peame liberaalideks, on tõstnud selle raha põllumajanduskeskkonna programmi, mida siis veel täie laksuga oma eelarvest kaasfinantseerivad, st tegelikult seda, et kui I sambast II sambasse tõstmise võti jääb selliseks, et see tõstetakse sellesse samasse riiki modulatsiooni mõttes, siis see pigem suurendab veel seda erinevust erinevate riikide vahel. Mis puudutab seda, et osad riigid on kavalad olnud ja endale läbirääkimiste käigus riigiabi välja kaubelnud, siis nt Soome kavalus peitus selles, et nad maksid lihtsalt kaks korda rohkem põllumajandustoetusi enne liitumist, nad said üleminekuperioodi ja võisid vähenevalt maksta toetust edasi, kuigi nad on korduvalt nüüd seda üleminekuperioodi pikendanud. Meile öeldi, et siamaani te eriti ei armastanud põllumajandust, aga kuidas nüüd ühiseelarvest raha saamisel olete hakanud järsku armastama. MAKi kaasfinantseerimine on kõige legaalsem riigiabi, rikkamad riigid kaasfinantseerivad minimaalmäärast rohkem. Valitsuse eesmärk on ju jõuda mõne aastaga viie EL rikkama riigi hulka, mis tõenäoliselt annab ju iseenesest ka seda maksimaalset kaasfinantseerimist kasutada. ebavõrduse üheks põhjuseks ongi see, et vanad liikmesriigid kaasfinantseerivad rohkem kui uued, kes kasutavad minimaalmäära. Kaul Nurm ütles, et kui meile oleks kohe see 50:50 peale surutud, siis Rahandusministeerium oleks võinud öelda, et meil seda kuskilt võtta ei ole ja see sammas oleks Eestis üldse rakendamata jäänud või teine variant, et oleks pandud näpuotsa täis raha ja teine pool tuleks EL-st ja lõppude lõpuks oleks maaelu kast ikkagi tühi olnud. Ei arva, et Eestile tehti karuteene sellega, et 80:20 vahekord tehti, vaadates riigieelarve suurust ja poliitilist tahet sinna raha sisse suruda, vaevalt see ka järgmise eelarveperioodil muutub. Sammaste vaheline vahekord peaks muutuma, 50:50 oleks ilmselt vara, aga võib-olla 30:70 või 40:60 tuleks kõne alla. Toomas Kevvai ütles, et siis sa toetad ju seda positsiooni, toon väga umbmäärase näite, et Eesti MAKi pakett on ca 700 miljonit eurot selle seitsme aasta peale, Eesti paneb sinna 25% juurde, so ca miljard seitsme aasta peale, Iiri maaelu arengu pakett on 2 miljardit EL ühiseelarvest seitsme aasta peale ja nad panevad sinna juurde 75%, nende MAK pakett on 8 miljardit, sellega sa kaitses seda, et see süsteem peaks jätkuma. Kaul Nurm ütles, et küsimus on selles, et kui vaadata ÜPP-d tervikuna, siis II sammas on tingimise koht, I sambast läheb kindlate mehhanismide kaudu ja liikmesriigi poliitilist mõjutusvõimalust ei ole kuigipalju. Kui Eesti suudaks ka panna 75% sinna raha juurde, siis oleksin väga õnnelik, aga tõenäoliselt ei hakka Eesti seda niipea tegema, selle tõttu on minu positsioon pigem selles, et II sambasse üldse raha saada, tuleks seda võimalikult palju õngitseda ühiseelarvest. Oopkaup ütles, et kui Toomase Iiri näidet kasutada, siis sel juhul Eesti oma MAK pakett oluliselt ei suurene. Kevvai lisas, et see 700 tõuseks 1,5 miljardi peale ja kokku oleks 2 miljardit, Iiri pakett tõuseks 2 miljardi pealt 4 miljardi peale ja kokku moodustaks 16 miljardit. Nurm ütles, et pole ju kindel, kas ta paneks siis nii palju juurde, kui ta ühiseelarvest saaks juurde. Oopkaup ütles, et lõppkokkuvõttes taandub kõik liikmesriikide omavahelise konkurentsi võrdsuse peale, meil on selline rehepapiilik suhtumine, et saaks ise võimalikult vähe raha panna, siis kulutaks Euroopa maksumaksja raha, tõstame I sambast ka veel teise, siis saame veel vähem oma raha sinna panna, aga teised riigid mõtlevad täpselt risti vastupidi, et kui tõstame I-st II-se, siis saame rohkem juurde panna. Britid ütlesid oma modulatsiooni sõnavõtus, et nad kaasfinantseerivad seda modulatsiooniraha maksimaalsel määral. Võistlus hakkab käima selles osas, palju keegi juurde saab maksta. 20% raha britid sisuliselt kolmekordistasid. Nurm ütles, et see on riigis, kus on tahe maaelu üleval hoida, aga kui rääkida liberaliseerimisest, siis pole maaelu üldse vaja. Britid räägivad liberaliseerimisest teises

võttes ehk komplektse poliitikana, milliseks peaks briti põllumajandus kujunema, mida peaks suunama, et liberaalses majanduses saaks hakkama. Nurm ütles, et praegusel perioodil peame kaasfinantseerima I sammast, kui 2013 see võimalus kaob, siis tõenäoliselt need vahendid on võimalik MAKi kaasfinantseerimise sambasse ümber suunata, mitte et ta läheb lihtsalt kuhugi mujale. Oopkaup ütles, et Rahandusministeeriumil on ammu silmas, kuhu see raha siis läheb. Kevvai ütles, et I samba kaasfinantseerimine on 30%, so 600 miljonit, et Rahandusministeeriumil ei tekiks selle planeerimisraskusi, siis 2010. aastast hakkab sealt vabanema 200 miljonit aastas, selle võiks siis kohe maaelu meetmetesse juurde anda, et riigieelarves ei tekiks ebasümmeetrilist hüpet.

- 2.9.** Kalev Kreegipuu ütles, et kui räägime näiteks modulatsioonist, siis kui seal kõrval oleks inglaste kombel poliitiline otsus kaasfinantseerimise kohta, siis olen kindlasti selle poolt. Aga kui seda ei ole, siis nõrgestame põllumajandustootja praegu niigi madalat konkurentsivõimet veelgi. Peidetud riigiabi vastu peaksime igatpidi võitlema EL-s. mis puudutab konkreetseid meetmeid, praegusi ja lähitulevikku, siis kindlasti hädavajalikud on MES garantiid ja tagatised, lükata kindlustussüsteem käima ja need paberil mainitud meetmed peaksid kõik olema toetatud. Meetmeid peaks ühtlustama, mul ei ole usku, et kui Euroopas kellegagi grupeeruda, et Eesti riik suudab Soomele oluliselt järele jõuda, pigem peaksime kuuluma sellesse gruppi, kes üritab seal kärpida. Oppar ütles, et võib-olla peaks EL-s läbi suruma selle, et suuresti riigiabi ei ole enam MAKi osa, sest meil ei ole ju ülevaadet, kui palju on erinevates riikides seda muud riigiabi, oluline, et ka see kaudne riigiabi muutuks MAKi osaks, siis saaksime konkurentsiarvutusi hakata võrdlema. Oopkaup ütles, et registreeritud riigiabi aruanded on avalikud ja olemas.
- 2.10.** Olav Kreen ütles, et natuke kraabib kõrva see, et Eestist räägitakse kui vaesest riigist, kuigi Eesti on põllumajandust toetanud teistest vähem, ei ütleks, et tal läheb kehvemini kui Lätil või Leedul. Riik peaks finantseerima eelkõige seda, kuhu sektor ei ole suuteline või ei taha investeerida, kuna need on pika vinnaga asjad ja need mõjutavad mitte konkreetset põllumeest, vaid kogu sektorit ja võib-olla ka riigipiiri üleselt, nt arendustegevusi ja teadusuuringuid. Oluline on, et kui mingi teadusuuring tehakse, on see siis Taanis, Rootsis, Saksamaal, et see tulemus jõuaks ka Eestisse ja kui uuringut tehakse Eestis, siis oleks ka vaja, et see jõuaks oma põllumeesteni.
- 2.11.** Ants Varblane ütles, et mul on metsa poole pealt riigiabi kogemus selline, et metsaseadusesse kirjutati sisse, et kõik toetused, mis Erametsakeskuse kaudu antakse, on riigiabi. Kui hakkasime analüüsima, kuidas see seda konkurentsi EL mastaabis mõjutab, siis tuleb välja, et seal praktiliselt keskmise kaudu antavad toetused, et raha peab ikka väga lõrinal üle ääre ajame, et see kuskile teise EL riigi kätte läheks. Peaks analüüsima seda, mis see riigiabi tegelikult ikkagi on, et me siseriiklikult ei teeks endale piiranguid. Toon ühe konkreetse näite, metsamajandamise kava on tehtud metsaomanikule kohustuseks, riik kompenseerib 70% selle kava tegemise eest, see 70% on sul siis riigiabi, mille kohta pead sa pidama arvestust ja kui sa lähed PRIA-st mingit toetust taotlema, siis kirjutad, et oled Erametsakeskusest saanud tuhat krooni toetust metsamajandamise kava eest ja siis selle raha võrra vähem saad sa näiteks mingi tehnika soetamiseks. Minu meelest oleme endal selle riigiabi üleadministreerinud. Kui räägime riigiabist EL tasandil, siis sellised pikaajalised investeeringud, mida tehakse metsamajanduses, need ei tohiks üldse olla riigiabi, sest see tulemus mõjutab turgu saja aasta pärast.
- 2.12.** Alar Oppar ütles, et võtta MAKis üles ka riiklikud laenud ja garantiid, see ei ole lambist võetud, kui te olete näinud USA turukorralduse raamdokumenti, siis suhe on seal 1:10-le, 9% on toetused ja 90% igasugu muu riigiabi riigi laenude garantiide näol, mis väljub turukonkurentsitingimustest üle, mis on täiendav toetus sektorile. Saksamaal ühes liiduvabariigis toetab riik aastas bioenergia sektorit sada miljonit eurot EL raha MAKi raames, seal on ka proportsioon umbes 1:10-le, lisaks on veel täiendavad riigilaenud ja –garantiid selles sektoris. See meie jaoks kuskil täna ei kajastu ja me näeme seda ühte sadat miljonit eurot, aga tegelikult on seal suur riigi mitterahaline ressurs taga. Kui me konkurentsi arvutusi teeme, siis see on paratamatu kaasosa, kõigepealt tuleks ikkagi nõuda välja kõik ühte dokumenti. Kui me arutame mingite sektorite konkurentsivõimest ja toetustest, siis peaks olema kõik ühel laual. WTO-s on ju ka tegelikult ühed läbirääkimised, EL-s on eraldi, meie tootjad räägivad toetustest, aga neil ei ole

aimugi riigilaenudest-garantiidest. Oopkaup ütles, et kas see realistlik on, sest MAK tehakse üks kord seitsme aasta peale, riigiabi antakse iga aasta peale erinevas versioonis. Oppar ütles, et aga see on ju ka otseselt tootmisse sekkumine riigi vahenditega.

- 2.13.** Aavo Mölder küsis, kas on teada, mis seis üldse sektoris on ja kuhu me oma põllumajandusega minna tahame, struktuuri hindame ju väga erinevalt. Oopkaup ütles, et sellest järeldan, et teadusele ja analüüsile tuleks rohkem raha panna.
- 2.14.** Urmas Ingver ütles, et varjatud riigiabiks peetakse ka seda, kui näiteks Väike-Maarjas ei peaks tootja ise peale maksma, see oleks suhteliselt legaalne viis tootjat aidata. Oopkaup ütles, et uued riigiabi reeglid on öelnud, et tootja peab pool kinni maksma.
- 2.15.** Ivar Sikk ütles, et tuleks kindlasti konkurentsist lähtuda ja konkurents toimib ju ka sektorite vahel. Rahandusministeeriumi ülesandeks on täita seda tahet, mida poliitikud on välja näidanud. Kui meil täna on raha üldse lisaks jagada 5,5 miljardi ulatuses järgmine aasta, siis kui poliitiline tahe on kaitsekulutused, mis võtab miljard sellest, haridus ja perepoliitika mõlemad sama palju, siis on ju näha, et see on väga kontsentreeritud ja fookus on pandud teatud sektorite peale. Peab arvestama, et isegi see 200 miljonit millest siin juttu oli, et selle ümberjagamise peab uuesti teatud konkurentsist ja poliitikatest tulenevalt minema ümberjagamisele. Konkurentsi seisukohalt käib siseriiklikult sektorite vahel kõva rabelemine. Sama asi käib liikmesriikide vahel, kui võtta seda EL riigiabi, ka siin peab Eesti vaatama, et liikmesriigid oleksid konkurentsivõimest lähtuvalt võrdsel positsioonil. Kui on segadusi, et kuidas riigiabi on antud, mille alla seda pannakse ja kui liikmesriigid suhtuvad sellesse erinevalt, siis igal juhul tuleb seda korrastada. Samamoodi see, kas riigiabi peaks rohkem võimaldama või vastupidi, seda tuleks karmistada. Kui rääkida tulevikupoliitikast, kuhu üldse selle sektoriga, k.a riigiabiga minna, samamoodi peab EL vaatama, mis väljapool EL-i toimub ja sellest tulenevalt peab otsustama, milline see poliitika on, kas on ühtne poliitika või suurendatakse riigiabi osa ehk konkurentsi pool tekib just liikmesriikides, kes on tugevad ja suudavad rohkem panna, sellest on ka EL maailmas konkurentsivõimelisem. Kui praegu on ebavõrdne konkurents, siis igal juhul tuleb selle vastu võidelda, neid reegleid ühtlustada ja lihtsustada.

3. Otsetoetused

Andres Oopkaup ütles, et esimeses osas juba puudutasime seda, et otsetoetused on liitumisläbirääkimiste raames liikmesriikidele kindlaks määratud, nende baasnumbrid tulenevad eelkõige sellest, missugused olid liitumiseelsed tingimused. Täna hetkel on üks valdkond selline, et kuna toetusi seotakse järjest rohkem tootmisest lahti või vähemalt üldine poliitiline suund on selline ja tootjalt ei nõuta enam peale maa heas korras hoidmise peaaegu mitte midagi, siis meie oleme tõstnud küsimuse, kas maa heas korras hoidmine erinevates liikmesriikides samade vahenditega ja sama tööjõu ja kütusekuludega, maksab nii palju erinevat hinda. Tegelikult see sama näide selle kohta, et Saksamaa põllumees saab suurusjärgus 5000 krooni/ha ja talt ei nõuta midagi rohkemat, kui et ta hoiab maa heas korras, see, et ta vilja kasvatab, see on tema hobi, põhimõtteliselt kas siis Eestis sama töö eest saadav 1000-1500 krooni on võrreldav selle 5000 krooniga, mis seal saadakse. See on üks asi, millega peaks arvestama, teiseks sellega, kuidas liikmesriikide siseselt otsetoetused kujunevad. Kaks aastat oleme rääkinud sellest, tegelikult peale Luksemburgi reformi, et nüüd tuleb toetused tootmisest lahti siduda ja tuleb uus põllumajandussüsteem jne, vahepeal hakkasime seda väga hoogsalt rakendama siin. Täna hetkel rakendatakse uutes liikmesriikides ühtset hektarimakset ja vanades liikmesriikides rakendatakse ühtset farmi- või otsemakset ehk konkreetse tootja kohta. Selge on see, et ühel või teisel hetkel need skeemid peavad omavahel hakkama ühtlustuma ja mõlemal on omad head ja vead, meile on oluline, mis suunas peaks need arenema, kas toetused peaksid olema pigem kokku või lahti seotud. Kui on lahti seotud, siis Ingver juba küsis, mis moodi on lahti seotud, missugused on baas- või referentsnumbrid, mille alusel see lahtisidumine toimub jne. Juhul, kui juhtub kõige halvem, et EN surub peale lahtisidumise, millest me oleksime nõus siis loobuma, mida tahaksime viimse veretilgani hoida jne.

Küsimused, ettepanekud ja kommentaarid

- 3.1.** Kalev Kreegipuu küsis, et kuidas reageeriti sellele tõstatatud teemale, et maa heas korras hoidmise eest makstakse erinevalt. Oopkaup vastas, et kõik neelavad selle rahulikult alla ja väga ei kommenteeri. Vahepeal oli küll selline olukord, kus meie ütlesime, Euroopa ühenduses peaks olema nõ *flat-rate* või ühtne tase sellel maa heas korras hoidmisel, peaks olema üks hind üle EL-i, sest kütuse soodustused on enam-vähem sarnased, kuigi mõni riik tahab siin olla parem kui teine, tahavad aktsiisi tõsta jne, aga töjõukulu natuke erineb, aga masinate ja seadmete ning varustuse hind iseenesest on kõikidele enam-vähem sama, järelikult peaks olema üks tase. Britid ütlesid seepeale, et väga nõus, et *flat-rate*, aga liikmesriikide sees, mis tegelikult jätab selle erisuse alles, et ühe liikmesriigi sees oleks ühtne makse. Urmas Ingver ütles, et nagu aru saan, siis uutes liikmesriigis tulebki ju ühtne otsemakse, et kui sina olid enne intensiivne tootja ja said 2x800 krooni/ha toetust ja mina ainult kõrval niitsin 700 krooni/ha eest, siis pannakse meie summad kokku ja jagatakse pooleks, aga sinul on kohustus maksta kuivati, kombain jm asjad, mina kõlgutan rahulikult jalgu. Vanades riikides on ajaloolise taseme põhjal individuaalselt tootja kohta ja meil tuleb see *flat-rate*. Oopkaup ütles, et me peaksime lähtuma sellest, mida me soovime, praegu ei ole veel midagi lukku löödud. Vaidlused tulevad selles osas, kumb skeem on parem. Vanad liikmesriigid on hakanud huvi tundma, milline see ühtne hektarimaksüsteem, mida uued liikmesriigid rakendavad, kuidas see praktikas välja näeb, kas seda on lihtne rakendada jne, pigem peavad nad seda positiivseks.
- 3.2.** Urmas Ingver ütles, et nüüd kui oleme isegi diferentseerinud toetusi, et oleme maksnud tootmisepõhiselt toetusi, isegi sellega ei ole suutnud saavutada isevarustatuse taset, siis nüüd toetused hektari kohta kukuvad, siis konkurentsivõime oluliselt langeb, ja küsis, kas uutel liikmesriikidel on võimalik individuaalsele otsemaksele üle minna, mina toetan sellele üleminekut. Oopkaup vastas, et seda hakatakse arutama, aga me peame teadma, mida tahame. Oppar ütles, et see protsess on vastupidine sellele, mida täna ju EL ja WTO tegelikult ajab, kui ikka räägitakse toetuste lahtisidumisest tootjast, siis see on ristivastupidine sellele. Oopkaup ütles, et Urmas tahab tegelikult seda, et tootjaga tuleb siduma, et kui üks tootja kasvatab vilja, teine saab kaks korda vähem, siis ajalooliselt lüüa lukku see, palju on ta saanud ehk tegelikult minna nõ ajaloolise mudeli peale. Ärasidumise hetkest konkreetse tootjaga alates võib ta kogu oma viljavärgi kõik Emexisse viia ja tegelikult saab ta seda toetust ainult niitmise eest, aga siis saab suurt toetust. Ingver ütles, et jah, aga siis ma ei lähe vähemalt pankrotti, sest kuivati jm on vaja maksta. Katrin Noorkõiv ütles, jah, et siis niitmisega maksad need ära, aga tootmine kaob sisuliselt ära. Oopkaup ütles, et põhimõtteliselt tahad fikseerida tootjapõhiselt ajaloolise toetusetaseme. Kaul Nurm ütles, et kui Eesti seisukohalt vaadata, siis võiks ette kujutada ikkagi niimoodi, et meil on EL-s x hektarit maad, me oleme I sambas x hektarit raha, need jagatakse omavahel läbi, iga hektar EL-s ükskõik, kus ta asub, saab võrdse summa raha, see oleks tõeline konkurentsitingimuste ühtlustamine. See on su vaba valik, kas kasvatad seal vilja, pulle, lambaid vm, sealt tuleks Eestisse raha juurde. Noorkõiv ütles, et kui kõigile on ühtne, siis kui Eestis on tootmine üle 70% rendimaadel ja kui iga maa omanik võtab selle toetusõiguse, siis võime tootmise täiesti ära lõpetada. Nurm ütles, et toetuse saab ju anda maa harijale, mitte omanikule. Ingver ütles, et kui praegu annab omanik maa kasutamise eest 500 krooniga rendile, sest ta teab, et tal endal läheks niitmine maksma 400 krooni, kui ta ise saab 700 krooni, kui ta saab aga 1500 krooni hektari pealt, siis ta küsib kasutamise eest 1200 ehk 500 krooni läheb hektar kallimaks, samas sinu enda püsikulud vähenevad, see aga pärsib oluliselt tootmist. Tootjale peab olema kinnistatud kindel ajalooline toetustase, kui me tahame, et Eestis põllumajandustootmine jätkuvalt vähemalt praeguses mahus, muidu hakkame kõik siin muruniidukiga ringi sõitma. Kreegipuu ütles, et sõltub, mis juhtub kaugemas tulevikus, mis juhtub peale 2013. aastat. Oletame, et meile kinnitatakse ka ära see praegune individuaalne tase ära, vaatan, et toota vaja ei ole ja hakkab sofafarmeriks, aga 2013. aastal äkki selgub, et ei ole toetust, et ole kasumit, ei ole midagi. Ingver ütles, et individuaalne toetus tase annab võimaluse istuda sofal või toota edasi, kui tuleb ühtne tase ja meie maad lähevad kiiresti enampakkumisel müüki, siis oleme lihtsalt sunnitud lõpetama.
- 3.3.** Juhan Särgava ütles, et täna, kui oleme ületootmisrežiimis, pole kellegi asi, kas sa külvad või künnad vms, kui seda vähem teed, seda vähem EL-ile peavalu valmistad, sest EL-i üheks kõige

suuremaks väljamineku artiklik on ületoodangust lahtisaamine, et ületootmisest leevendust saada tekitatakse ise nõudlus, siit see muruniitmine jne on nõ tagajärjed. Meil on mõistlik ühtse toetuse suunas liikuda, kas teed energiaks või viljaks vm, igauks leiab ise, mis tal on kasulik ja kui riik leiab, et tal on jäneseid vaja, siis teeb jänese toetuse, kui on lambaid vaja, teeb lambatoetuse jne. Selle ühtse toetusega hoiad neid inimesi maal. Oopkaup ütles, kui ma su riigiabi juttu meenutan, siis selles kontekstis tundub see toetuste lahtisidumise ideoloogia ja suund sellele, et tootja hakkab muruniitjaga muru niitma, siis see nõ toiduainetega varustatus või julgeoleku seisukohast on ju väga õige tegu, kuigi esimese talve oled näljas, aga järgmine aasta suudad juba külvata. Kas saan õigesti aru, et sinu mõte on lahti siduda tootjapõhiselt. Sargava vastas, et tegijapõhiselt.

- 3.4.** Kaul Nurm ütles, et toetab pigem tootjapõhist lahtisidumist. Kui rääkida sellest hirmust, et väga paljud hakkavad muruniidukitega ringi sõitma, siis mida rohkem neid sõidab, seda vähem toodetakse toiduaineid, toiduhinnad hakkavad tõusma ja siis tekib jälle toiduaineid toota, EL-il on turukaitsemehhanismid veel olemas. Oopkaup ütles, et Poola farmerid muidugi rõõmustavad selle üle. Noorkõiv ütles, et vaata, mis Eestiski täna toimub, maa läheb tootmisest välja ja muud mitte midagi. Kaul Nurm ütles, et võiks mõelda kahele erinevale *rate*-ile, et on *flat-rate* nõ muruniidukitele ja *flat-rate* nendele, kes tegelevad põllumajandusega ja neil on oluline astmevahe. Oopkaup ütles, et see oleks ju pigem see süsteem, mis täna ühtsel hektarimaks süsteemil on, et meil on ühtne pindalatoetus, mis on nõ *flat-rate* muruniitjatele ja on siis sisuliselt seotud toetus, põllukultuurid jne. Vanad liikmesriigid viitavad sellele, et uute liikmesriikide süsteem on suhteliselt hea ehk see sama kaheastmeliselt makstav toetus. Võime ju öelda, et oleme sellega rahul ja jääme selle juurde. Juhan Sargava ütles, et kui me igal aastal pöörame, siis see tekitab palju stressi, tuleks stabiliseerida, kõik mis paika jääb, on väga suure väärtusega.
- 3.5.** Olav Kreen ütles, et tulles tagasi varasema teema juurde, et erinevates riikides on maa niitmine on umbes sama hinnaga, kui tegu on pinna korrashoiuga, siis lisandub sellele kuluartikkel maa omamine ehk maa kapitalihind, mis paraku on erinevates riikides erinev. Selleks, et nendega paremini vaielda, peame teadma, millised on nende varjatud positsioonid. Oopkaup ütles, et kui toetust vähem saaks, siis maa hind kukuks. Kreen ütles, et jah, selleks, et seda süsteemi muuta, tuleks ette teatada küllaltki pikk aeg, mis puudutab kvoodisüsteemi, siis kui kvoodil on hind, siis ei saa seda päevapealt lõpetada, kuna see ei lähe loogikaga kokku. Kui tagasi tulla maa niitmise juurde Eestis, siis Eesti ei taha, et tekiks selline situatsioon, kus me tahame maksta maal farmeritele maa niitmise vm eest, aga tegelikult makstakse mingile hästi väiksele hulgale firmadele, kes niitmisteenust teevad, siis ei ole enam tegu maaelu ega põllumajanduse toetamisega. Kui me maa heas korras hoidmise eest maksame, siis peab olema selgelt eristatud, kes teevad seda ise, kes säilitab seda maal töötamise kompetentsi ja masinaparki ja teine, kes ei ole maal ja laseb seda teenust teha. Seal peaks olema kulupõhiselt see asi. Oopkaup küsis, et kui ta on kulupõhine, siis kuidas seda rakendada, et esitad niitmise kuluaruande ja saad selle eest raha. Kreen ütles, et EL õigusaktides on alguses ju kirjas, miks seda tehakse ja kui toetuste põhimõte on see, et makstakse selleks, et põllumeestel oleks normaalne sissetulek, siis see ei ole enam põllumees, kes seda niitmisteenust sisse ostab.
- 3.6.** Katrin Noorkõiv ütles, et PRIA on kohtunud erinevate riikide makseagentuuride esindajatega, viis riiki panid kokku ühe grupi ja arvutasid neid toetusõigussüsteemile (SPS) ülemineku kulusid, sest sellele ühtsele otsemaksele üleminek on liikmesriikides tekitanud tohutuid probleeme. Seda just selles osas, kui palju see süsteem maksab ja kui palju see võtab nii inimesi rahalist ressursi ja need viis riiki jõudsid tulemuseni, et keskmiselt aastast maksest 57% ainuüksi IT-süsteemi ülesehituse peale, käivitumiskulu tuli sinna veel juurde. Britid suutsid teha seda isegi 114%-ga. Kui meil läheks näiteks miljard ÜPT peale, siis kujutage ette kui me 500 miljonit küsime Rahandusministeeriumilt ÜPT rakendamiseks raha. See näitab selle süsteemi keerukust ja bürookraatlikkust, seetõttu on vanad liikmesriigid tulnud uuesti tagasi selle juurde, et see süsteem ei ole kuigi hea, lisaks on ta ka väga kallis. Oopkaup ütles, et SPS on oma loogikalt nagu piimakvoodi ülekandmine toetusõigusteks ehk sisuliselt saad sa kvoodi, kui palju toetust sa võid saada. Noorkõiv ütles, et see ei tule üleöö, hollandlased viisid ju läbi uue maade

deklareerimise selle jaoks, sest muidu ei olnud seda registrit võimalik kuskilt alustada, et kellele mis maa kuulub jne. Meile tundub, et SAPSiga edasimineku ja sealt otsetoetuste raames toetusi jätkata on oluliselt lihtsam ja mõistlikum, pilk tuleks suunata MAKile ja selle raames antavatele toetustele, otsetoetused ei tekitagi nii palju probleeme, sest eesmärk on, et kõik saaks oma maad korras hoida, siis MAKi toetustes on tõesti olukord, kus maksame tegelikult lihtsalt maaomanikele preemiat selle eest, et ta omab maad, sest kas ta tegelikult niidab või kui ta ei jõua ise seda maad korras hoida, kasutab tootja loomi näiteks selle maa korras hoidmiseks, tootja sealt oma kulusid tagasi ei saa, aga maa omanik saab lihtsalt raha. Eriti puudutab see uusi loodushoiu toetusi, pool-looduslike koosluste toetus on 2800 krooni/ha, loomulikult ei saagi sa tootjana rendile võtta 500 krooniga seda maad, seal saaks vaadata, kuidas riik saaks ise reguleerida ja ei peagi kuluaruandeid tegema, vaid saaks tegevusepõhiselt reguleerida, suunata seda ettevõtjale, põllumajandustootjale ja enamuse pool-looduslikest kooslustest on karjatatavad, mitte niidetavad alad, seda saab siduda otse loomakasvatusega, kui rohumaad Eestis ka eelistatud on.

- 3.7.** Aavo Mölder ütles, et peaks lähtuma oma vabariigi hädadest ja olemasolevast olukorrast välja tulla, rendimaadest ja omavarustatusest. Tuleks säilitada seos tootmisega.
- 3.8.** Oppar ütles, et I samm on ca 2 miljardit aastas, mis läheb tootmisesse, II samba MAKi vahenditest on 2 miljardit aastas ca 800 miljonit nn otsemaksed, me oleme aru saanud, et see on tootjate suur kavalus, et see läheb otsemaksetena ja see läheb proportsionaalselt, seal ei toimu mingit poliitilist jagamist. Nüüd Katrini käest kuuleme, et see 800 miljonist läheb palju sihtotstarbetult sektorisse, ministeeriumisse ei ole sellist signaali varem tulnud üheltki tootjaorganisatsioonilt, et see oleks mõistlik ümber vaadata. Tuleks selgusele jõuda, kas toetused seome tootmisega või pindalaühikuga, sellele ehitatakse üles kõik järgnev. Kui on selge seisukoht, et toetused tuleks siduda tootmisega, mis on küll EL ja WTO praeguste suundadega vastassuunas, siis peaksime seda ütlema. Oopkaup ütles, et suund lahtisidumisele on meil iseenesest olemas, nt teraviljatoetus on meil osaliselt lahtiseotud, piimalehma- ja veisetootus on lahtiseotud, suund on põhimõtteliselt olemas.
- 3.9.** Oopkaup ütles, et lahtisidumise juures on küsimus baasis või referentsis, kui ta on lahti seotud, siis mille alusel ta algselt seotakse ja kas me seda referentsi saame igal aastal sujuvalt muuta. Praegu on selge, et piimalehma puhul on referents 2007. a 31. märtsi seis. Urmas Ingver küsis, kas see kehtib ka 2009. aastal. Oopkaup vastas, et see on diskussiooni küsimus. Mai Talvik lisas, et riigil on võimalik aasta kaupa ise otsustada. Oopkaup ütles, et me peame teadma, millist skeemi me tahame, aga see on selge, et 2010. aastast ei ole võimalik seda referentsi kaasas vedada. Sargava ütles, et see kvoodipõhine on siiani kõige paremini välja selekteerunud ja täidaks toetusest lahtisidumist EL ees. Igal aastal võiks olla uus referents. Ingver ütles, et see ei ole ju siis tootmisest lahti seotud, siis on ju täpselt tootmise põhjal, see kvoot mis sul eelmisel aastal oli, kui räägime tootmisest lahtisidumisest, siis peab jääma 31. märts 2007, kui on tootmisega seotud, siis saad eelmise kvoodiaasta eraldatud kvoodi alusel toetust. Mai Talvik täpsustas, et tootmisega seotus tähendab seda, et sellel taotlusperioodil peab kohustuslikult tootma, meie piimakvoot kui paneme selle paika kvoodiaastaga, mis lõpeb märtsikuuga ja võtame taotlusi sisse, kontroll toimub järgmisel suvel ja sel suvel, kui tulla kontrollima, ei pea sa tootma ehk tootmisest lahtisidumise korral võetakse arvesse tootmist minevikus, aga taotlusperioodil ei ole sul tootmiskohustust, sa pead olema põllumajanduses tegev, aga sul ei ole kohustust toota näiteks heinaseemet, mille eest sa 2006. a toetust said. Tootmisega seotud on näiteks see, et sul peab olema teravili põllul, kui sinu juurde tulla teraviljatoetuse taotlust kontrollima. Ingver ütles, et ühesõnaga tootmisest lahtisidumine tähendab seda, et kui mul oli 300 ha teravilja, selle eest saan ma ajaloolise toetusõiguse põhjal 294x300 ja mul peab olema kas hektar maad, mida ma muruniidukiga niidan või üks kana, sama loogika on ka piimakvoodiga, sul ei pea lehma olema, peab olema kas hektar maad või kana. Oopkaup vastas, et põhimõtteliselt küll.
- 3.10.** Katrin Noorkõiv küsis, kas võib olla ka nii, et 2008. aastal võetakse aluseks 2007. a referents, 2009. a võetakse aluseks 2008. a referents ja seda saab ka nimetada tootmisest lahtisidumiseks, see oleks ju Eestile kõige kasulik. Mai Talvik vastas, et mina saan aru, et niikaua, kui me SAPSiga oleme, saame referentsi muuta, kuna otsused on aasta-aastalt. Oopkaup ütles, et kui me

seda referentsaastat veame ühe aastaga järel, esimene oht on see, et EK ütleb, et see ei ole õige lahtisidumine ja nii ei saa, teine loogika on see, et kui ta on järelveetav, siis ta on iseenesest väga palju tootmisega seotud, nt piimalehmatoetus, st et igal aastal arvutatakse piimalehmatoetust eelmise aasta kvoodimahu järgi uuesti ringi ja kui vahepeal on tootja loomi juurde ostnud ja kvooti ka juurde saanud, siis tema toetustase iseenesest kasvab, ainult aasta hiljem. Ingver ütles, et siis pole ju piimalehmatoetusel midagi muutunud, sest eelmisel aastal maksti ka ju kvoodi alusel, meil on uus printsiip, et toetus on tootmisest lahti seotud, aga ikkagi saame selle kvoodi alusel, mis lõppes 31. märtsi jooksva aastal. Siis see ei ole ju tootmisest lahiseotud printsiip, ka teraviljal teadsime, et 2006. a jääb meile baasiks, sõltumata sellest palju 2008 või 2009 külvam, siis see 310 kr/ha saan ajaloolise tootmisõiguse eest, nüüd ütlete, et 2008. a teraviljatoetuse lahtisidumise osa on 2007.a külvipind. Oopkaup ütles, et mina arvan, et see ongi üks valiku koht, EK tahaks jätta selle referentsi lõplikult paika, see liikuv referents oleks meiepoolne meetod trikitada. Kreegipuu ütles, et tootjatele kindlasti meeldiks see iga aasta muutmine, kui EK seda lubab, siis tuleks seda teha, aga tootja jaoks on oluline teada, millal see selgub. Oopkaup ütles, et see selgub 2008. a veebruari 1. nädalaks. Mai Talvik lisas, et niikaua, kui jätkub meil ühtse pindalatoetuse praegune skeem, siis igal juhul selle lisanduva raha osa hakkab ühtse pindalatoetuse määrale vähenema alates 2011. aastast ja hakkavad vähenema kõik need kaasnevad võimalused, nii lahiseotud kui seotud asjad. Kui käisime Hoelgaardiga rääkimas ja ütlesime, et tahame säilitada SAPSi, aga tahaks kasutada tootmisega seotud võimalusi, siis sel hetkel öeldi meile täiesti selgelt, et ei saa niimoodi, et võtate ühest skeemist ühe osa SAPSist ja toetusega seotud osa võtate SPSist. Me ei saa tekitada endale illusiooni, et me justkui jätkame SAPSiga ja jätkame ka *top-up*'idega nii nagu on. Muudatusteks peame igal juhul valmis olema ja valima selle variandi, mis meile paremini sobib.

3.11. Mai Talvik küsis eelmiste seisukohtade kohta, et kui te tahate seda individuaalse maakasutajapõhise referentsiga seda paika, millel tugineks tulevikutoetus, siis sellel rahal saab olla kaks eesmärki, et tegelik tootja saab nõ kõrgema tasemega toetuse, kui muud regionaalse süsteemiga, siis järelikult, kui ta on selle kindlustunde endale saanud mingiks x aastaks, siis ta selle toetusega hakkab ühte kana pidama või hakkab tootmist jätkama, ütleme, et meil on põhimõttelised tootjad, kes otsustavad tootmist jätkata ja saavad selle kõrgema toetustaseme, mis on see faktor, mis maa omanikku ei pane rendi hindu tõstma. Urmas Ingver ütles, et kui maaomanik saab ikka ainult oma 700 krooni/ha, kui meil on regionaalne makse, siis tal on see 1500 krooni, et see on tootja valiku küsimus, kas saab kokku leppida või mitte, aga maaomanik otseselt ei võida. Kui aga teeme regionaalse makse, mis tõstab tootjate arvelt üldist regionaalset makset, siis igal juhul ta võidab ja hakkabki niitma ning siis ei tule mingit kompromissi. Mai Talvik küsis, et sa lähtud sellest, et üks on kindel pindalapõhine *flat-rate* ja sinna peale tuleb tootmisepõhine *top-up*. Oopkaup ütles, et maaomanik, kes on täna linnas, teab palju on ühtne pindalatoetus, kui vaadata kui keeruline see toetusesüsteem on, siis ta teisi toetusi ei suuda nii kergesti kokku arvutada, kui ta ise põllumajandustootmisega ei tegele, selles mõttes jääb see rendihind täna tänu sellele nõ allapoole. Mina kujutan ette, et EK poolne SPS ehk tootjapõhine toetusõiguse fikseerimine oleks iseenesest töötanud veidi maaomaniku vastu, sest kui maaomanik otseselt ei saaks toetusõigust, siis maa tema käes olemine ei ole piisav selleks, et ta toetust üldse saaks, sest tal on toetusõiguslik maa ja teisel on toetusõigus. Kaks asja peavad üheaegselt kokku sattuma, siis on võimalik saada riigi toetusi. See oleks SPS süsteemi üks positiivseid omadusi. Särgava ütles, et tulumaksudeklaratsiooni järgi on see kergelt tehtav. Noorkõiv ütles, et päris nii lihtne see ei ole, kui selle süsteemi peale minnakse, siis tuleb ka arvestada ka vastavate ressurssidega riigieelarvest, et seda süsteemi valmis teha.

3.12. Kalev Kreegipuu küsis, kas me oskame ennustada, mis saab peale 2013. ja 2014. aastat, kui me valime jälle mingi väga keeruka süsteemi, kulutame sellele palju raha ja selgub, et see on ainult kolmeks aastaks, siis pole mõtet. Oopkaup ütles, et ei suuda ennustada, peame suutma öelda, mida me tahame. Kaul Nurm ütles, et nagu ma aru saan, siis rahvusliku lisamakse võimalus on meil 2013. aastani, siis oleme saavutanud selle arvutusliku taseme ja siis see teema, kas rahvuslik lisamakse peab olema toetusega seotud või mitte kukub ära. Praegu on ta toetusega seotud, iseküsimus on see, kas ta peab olema selliselt seotud või võib ta olla teise *flat-rate*'iga seotud,

see on võib-olla arutelu teema. See, mis 2013. aastani toimuma hakkab on suures plaanis teada. Eesti peaks tulevikuarengu suundade kohta Brüsselis rääkima eelkõige sellest, mis meie arvates 2013. a ja siit edasi peaks tegema. Selleks on kaks stsenaariumit, need, kes läksid SAPSi peale, lähivad sellega edasi ja teised, kes läksid SPSi peale, jätkavad sellega ja grupid tekivadki selle järgi, kuidas nad on eelmisel perioodil käitunud. Eesti huvides võiks olla see, et SPSist loobutakse ja EL läheks SAPSile üle kahe *rate*'iga, üks on flatrate ja teine on põllumajandusliku tegevusega seotud ja võib-olla võtmeküsimuseks tuleb see, kas üks kana on põllumajanduslik tootmine ehk tuleb ära määratleda, mis on põllumajandustootmine. Kui võtta kaks *rate*'i ja lisada modulatsioon, siis võiks hakata juba rääkima ühisest põllumajanduspoliitikast mitte ühtsest.

3.13. Alar Oppar ütles, et otsetoetuste maksmine ning rentniku, maaomaniku ja tegeliku kasutaja vahelised suhted täna, see on toetuse enda väljamaksja huvides, et see toetus muutuks sihipäraseks, mitte ei muutuks maa kapitalitoetuseks, kui neid kitsendusi maaomanikule ei ole EL välja toonud, siis saame ju ise võtta selle teema üles. Kui on tegemist tootmisaluse pinnaga, siis saame maaomanikku kohustada seda pidevalt tootmises hoidma, et see pindalapõhine toetus muutuks ikkagi tootjatoetuseks ja tekitada maaomanikele kaudne surve hoida seda pidevas tootmises ja leidmaks turupõhisele kokkuleppele koostöös tootjaga, et see maa jõuaks kasutusse. Ingver ütles, et kui praegu on ligi 70% maad maakasutusena renditud ja koalitsioonileppes on meil kirjas, et maa peab saama kiiresti omaniku, siis on see väga sügav sõnum kinnisvarafirmadele, et kas tulevikus see hektari niitmine maksab 800 krooni või 1500 krooni, selleks kujuneb ka see maa hind ja siis peab põllumajandustootja selle maaga ka toime tulema, kui maa on tootmisvaene ja teevad sundviskeid, et oma finantskohustusi täita, et see on oluline sõnum kinnisvarafirmadele, mis tuleb see ühiku hind. Oopkaup ütles, et need põllumajandustootjad, kes tahavad sektorist välja minna, need tahaksid, et see hind oleks ju kõrgem. Urmas Ingver ütles, et oht on selles, et kui mujal on ju toetused tootjapõhised toetused, siis meil võib minna omanikupõhiseks.

Andres Oopkaup ütles kokkuvõtteks, et nendest arvamustest teeme oma kaalutud versiooni modifitseeritud positsioonist. Väga hea oleks saada neid arvamusi ka kirjalikult. Mulle jäi kõrva see, et sõltumata sellest, et Eesti on siiaani avalikult deklareerinud kvoodi kaotamise toetamist, siis täna selgus, et kvoodi kaotamine ei olegi esimene eesmärk. Lahenduseks oleks siin riigiabi meetmete või MAKi kaasfinantseerimise parandamine, mis tegelikult võimaldaks ka kvooti kaotada. Sekkumine peaks meil säilima nii kaua, kuni toetuspoliitika liikmesriikide vahel ühtlustuks ehk tegelikkuses turukorraldusmeetmete ulatus sõltub sellest, missugune on liikmesriikide vaheline üldine turukonkurents teiste turuinstrumentide mõistes. Liberaliseerida ettevaatlikult oli üks ilus üleskutse. Mis puudutas seda teist poolt, siis kõige raskemaks küsimuseks jääb endiselt riigiabi, sest selle puhul ei suuda me muuta liikmesriikide seisukohti nõ soovi panustada oma riigi põllumajandusse ja selles kontekstis meie vabariigi poliitiline võim erineb näiteks teiste riikide poliitilisest võimust, sest meil reeglina seda raha ei ole, mida riigiabi korras juurde panna ja selletõttu me peaksime omama pigem positsiooni, et seal peaks olema väga range poliitika, et neid peidetud toetusi ei oleks, aga kui ise ka suudaks maksta, siis oleks need võimalused väga head. Mis puudutas tuleviku otsetoetuste poliitikat, siis minu hinnangul jäi küll selgelt see suund, et SAPSi jätkamine kahe erineva tasemega toetusskeemi säilitamisega tundub olevat kõige mõistlikum tee, mida Eesti saaks hetkel valida. Oppar ütles, et koalitsioon on arutanud seda, et kui kvoodisüsteem pikaajaliselt säilib piimanduses ja põllumajanduses tervikuna, siis on selle koalitsiooni suund vabalt kaubeldavate müügiõiguste suunas, et tekitada avatud sektor, et see, kes tahab homme tänavalt tulla põllumajandussektorisse, et tal oleks see võimalus. Sel juhul valite suuna, kus tuleb ikkagi osa kapitali hakata ikkagi kapitaliseerima tootmisõigustesse. Praegu on kvooti üle ja ei ole probleemi, aga kui võrd see kvoot saab ükskord täis ja tekib toetusõiguse küsimuses, siis tekib vajadus selle järgi. Oopkaup ütles, et täna saab kvooti osta koos lehmaga. Kaul Nurm ütles, et kui me enne rääkisime sellest, et otsetoetused, mis on hektaripõhised, suurendavad rendihindasid, siis mida kaudsemad on sidemed hektari ja tootja ning omaniku vahel, seda vähem tõenäolisemad on, et rendihinnad tõusevad. See toetab veelgi seda seisukohta, et I sambast tuleb järgmise programmiperioodi raha tõsta pigem II sambasse ehk *flat-rate*'id ükskõik mis astmetel neid

rakendatakse, on tegelikult madalamad ja maaelu toetustes on raha rohkem, need ei ole üks-üheselt väljapaistvad nõ maa rentijatele. Ivar Sikk ütles, et toetan PRIA seisukohta, et keerukas ei tähenda alati, et asi läheb paremaks, meie positsioonis võiks üks märksõna olla lihtsustamine. Riigiabi puhul, ei tohiks kõlama jääda ainult see, et toetame seda poolt vähem, sest meil on vähem raha, pigem on küsimus konkurentsist, ka EL peab vaatama, et kui tema on konkurentsivõimelisem läbi selle, et liikmesriigid panustavad nõ oma üksustesse, siis see ongi selline poliitika ja Eesti peab sellega arvestama. Olav Kreen ütles, et kui Iirimaa puhul I sambast II raha püüdes, tuli põllumajandusse raha juurde, siis Eesti puhul on see, et kui me tõstame I samba raha II sambasse, siis see on tootja jaoks kadunud, kuna kõik teised mitmekesistajad võtavad selle raha ära. Ingver ütles, et ei saanud aru, kas lükkub aasta jagu edasi see lahtisidumise asi ja kas selle ettepanekuga minnakse välja ning sellega päris nõus ei ole, et kõik kahe *flat-rate*'iga nõus olid. Oopkaup ütles, et kui minister ka meile rohelist tuld näitab, siis võime minna välja teatega, et taotleme seda libisevat ehk nõõri otsas veetavat referentsperioodi, sest ta on tootmisega oluliselt rohkem seotud, kui midagi muud, kas seda võimaldatakse, selgub veebruari kuus. Mulle tundus, et valdav enamus oli SAPSi jätkamise poolt. Noorkõiv ütles, et uueks perioodiks võib ju pakkuda ka segatud varianti SAPSist ja SPSist.

OTSUSTATI: Arvamused ja ettepanekud saata juunikuu jooksul kirjalikult.

Helir-Valdor Seeder
Nõukogu esimees

Marit Järvamägi
Protokollija